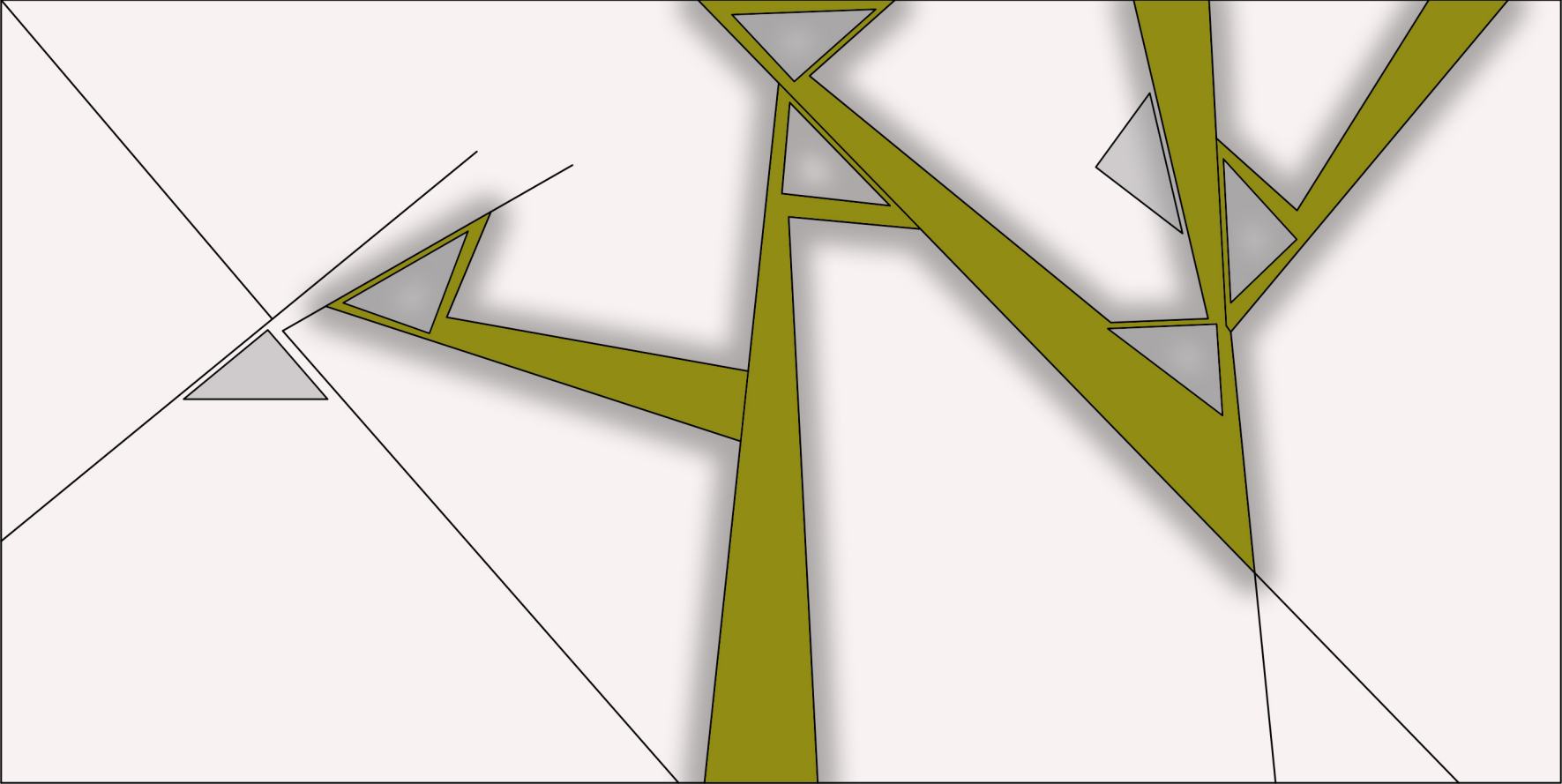

PAUD

Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi Sayı:2019/1

Peyzaj Mimarlığı Eğitim ve Bilim Derneği (PEMDER)

Yayın Sahibi

Peyzaj Mimarlığı Eğitim ve Bilim Derneği (PEMDER)

Editör

Cengiz ACAR

Editör Yardımcıları

Aysel YAVUZ

Meryem ATİK

Mustafa ARTAR

Ömer ATABEYOĞLU

Teknik Sorumlu

Duygu AKYOL

Dizgi Sorumlusu ve Sekreteryası

Duygu AKYOL

Yayın Kurulu

Çiğdem KILIÇASLAN

Mehmet TOPAY

Gül ATANUR

Faris KARAHAN

Hakan DOYGUN

Murat ZENGİN

Veli ORTAÇEŞME

Osman UZUN

Sebahat AÇIKSÖZ

Mert EKŐİ

Murat ZENCİR KIRAN

Adnan Menderes Üniversitesi

Süleyman Demirel Üniversitesi

Bursa Teknik Üniversitesi

Atatürk Üniversitesi

İzmir Demokrasi Üniversitesi

Pamukkale Üniversitesi

Akdeniz Üniversitesi

Düzce Üniversitesi

Bartın Üniversitesi

İstanbul Üniversitesi

Uludağ Üniversitesi

PAUD – Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan ulusal hakemli bir dergidir. Yazışma Adresi

PAUD - Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi Editörlüğü
Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 61080 Trabzon

Tel : +90 4623773133 / Faks: +90 462 3257499

Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi 1 (2019)

PAUD - Peyzaj Araştırmaları ve Uygulamaları Dergisi, Peyzaj Mimarlığı disiplini ve mesleğiyle ilgili ülkemizin kentsel ve kırsal peyzaj alanlarında yenilikçi, felsefi ve bilimsel bakış açıları geliştirmek üzere küresel düzeydeki planlama, tasarım ve yönetim konuları üzerine odaklanan bir dergidir. PAUD, PEMKON (Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanları Konseyi) ve PEMDER (Peyzaj Mimarlığı Eğitim ve Bilim Derneği)'in ortak işbirliğiyle oluşturulan ve yayın hayatına başlayan bir dergidir. Yılda iki kez çıkacak olan dergi, Peyzaj Mimarlığı akademik ve uygulamaya yönelik planlama/tasarım alanında çalışanlar başta olmak üzere Mimarlık, Kent Planlama ve evre alanında insan-doğa-mekân ilişkisinin yükseltilmesine yönelik araştırmaları da kabul etmektedir.

Dünyada ve ülkemizde değişen ve dönüşen kentler ile yıpranan doğanın yeniden ele alınması, mekna ve insan çevresine yönelik kaliteli ilişkilerin yeniden yapılandırılması derginin en önemli amaçlarından olacaktır. Kentsel ortamda yetersiz ve niteliksiz açık ve yeşil alanların planlama ve tasarım disiplinleri olarak mekna yönelik iyileştirici, kaliteli ve sağlıklı ortamlar ve yapılar konusundaki uğraşları teknik anlamda gelişmelerle birlikte sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler nedeniyle yeni yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle PAUD, günümüze değin yapılmış çalışmaların üzerinde araştırmacı, yenilikçi ve düşünmeye yönelik bilimsel araştırmaları önemsemektedir. Hakemli olan dergimizde yayınlanan özgün çalışmaların, Peyzaj Mimarlığı ile birlikte diğer Planlama/Tasarım alanlarına ulaşması ve ilgili literatüre katkı sağlayarak paylaşılması olduğuca değerlidir.

PEYZAJ Dergisi ile birlikte yayın yaşamına giren dergimizin, 2019 Haziran döneminde yayınlanan ilk sayısına katkı sunan tüm araştırmacılara, akademisyenlere, meslektaşlarımıza ve yayın kurulu üyelerine teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Cengiz ACAR
Editör

İÇİNDEKİLER

GEBİZ KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİNDE EKOTURİZM VE GOLF TURİZMİNE UYGUN ALANLARIN BELİRLENMESİ / Havva Gonca KAYNAK ALTINGÜZGÜN, Veli ORTAÇEŞME	1-8
KAMUSAL PEYZAJ TASARIMLARINDA TEKNOLOJİNİN GETİRDİĞİ YENİ BİR PARAMETRE: KABLOSUZ İNTERNET AĞI/ Osman ZEYBEK	9-17
ANTALYA AKDENİZ ÖRNEKLERİ İLE KIRSAL KÜLTÜREL PEYZAJ KARAKTERLERİ/ Meryem ATİK	18-25
KENT KORULARINDA BAKIM/ Cemil ATA	26-33
KENT PARKLARINDA YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR; İZMİR PARK ÖRNEĞİ/ Nuran ALTUN	34-39

GEBİZ KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİNDE EKOTURİZM VE GOLF TURİZMİNE UYGUN ALANLARIN BELİRLENMESİ

Havva Gonca KAYNAK ALTINGÜZGÜN ^{1*}, Veli ORTAÇEŞME ¹

¹ Akdeniz Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

* goncakaynak@gmail.com

Özet: Ülkemizde turizmin çeşitlendirilmesi ve tüm yıla yayılması ulusal bir politika olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda golf turizmi gibi uzun yıllardan bu yana desteklenmekte olan turizm türüne ek olarak ekoturizm de gündeme gelmiştir. Turizmin geliştirilmesi için Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ilan edilmekte ve bu alanlar için fiziksel planlar yapılmaktadır. Bu planların ekolojik yapıyı bozmayacak nitelikte olması turizmin sürdürülebilirliği bakımından büyük önem taşımaktadır. Ekolojik yapı göz önünde bulundurulmadan yapılacak turizm tesisleri ve turizm aktiviteleri hassas ekosistemlere zarar vererek önemli çevre sorunlarına neden olabilmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Antalya'da yer alan Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi için hedeflenen kullanımlar olan golf turizmi ve ekoturizm için uygun alanların doğal ve kültürel peyzajların korunması yaklaşımı doğrultusunda saptanmasıdır. Golf turizmi için uygun alanların belirlenmesinde Peyzaj Kaynak Analizi ve Değerlendirmesi Yöntemi ve Kurallı Birleştirme Tekniği kullanılmıştır. Ekoturizm bakımından uygun alanların belirlenmesinde ise Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, doğal ve kültürel peyzajların korunması yaklaşımıyla planlanması durumunda Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin tek bir golf sahasının yapımı için uygun özellikler taşıdığını, ekoturizm açısından ise yüksek bir değere sahip olmadığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, golf turizmi, analitik hiyerarşi süreci (AHP), kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi

DETERMINATION OF SUITABLE AREAS FOR ECOTOURISM AND GOLF TOURISM IN GEBİZ CULTURE AND TOURISM CONSERVATION AND DEVELOPMENT AREA

Abstract

The diversification of tourism and extension of it to whole year has been adopted as a national policy in Turkey. In this context, ecotourism has come into the agenda in addition to golf tourism, which has been supported for many years. The Culture and Tourism Conservation and Development Areas (CTCDA) are being declared in order for the development of tourism in Turkey and physical plans are prepared for these areas. It is of utmost importance that these plans are environmentally friendly for the sustainability of tourism. Because, those tourism facilities and activities, which are established without considering the ecological structure of the area are potentially harmful to ecosystems and might lead to important environmental problems.

The objective of this research is to determine the suitable areas for golf tourism and ecotourism, which are the intended uses for Gebiz CTCDA in Antalya Province of Turkey, in line with the conservation of natural and cultural landscapes. The Landscape Resource Analysis and Evaluation Method and the Rules of Combination Technique have been used for golf courses, while Analytical Hierarchy Process (AHP) was being used for potential ecotourism areas.

The findings show that if area is planned friendly to natural and cultural landscapes, it has a capacity for only one golf course. The findings also show that the area does not possess a high value regarding ecotourism.

Keywords: Ecotourism, golf tourism, analytical hierarchy process (AHP), culture and tourism conservation and development area

1.Giriş

Endüstri Devrimi ile birlikte yaşanan teknolojik gelişmelerin sonucunda insanların serbest zaman ve gelir düzeyindeki artış, yaşam şekillerinde değişiklikler yaratarak turizme ilişkin yeni bir süreci başlatmıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında sanayileşme ve ulaştırma alanındaki gelişmeler nedeniyle seyahat hareketlerinde gözle görölmür bir artış yaşanmış, kentleşmenin bir sonucu olarak insanlar yoğun stres ve yorgunluktan uzaklaşmak amacıyla dinlenme ve eğlenme arayışına girmişlerdir. Yaşanan teknolojik ilerlemeler, yaşam standartlarında ortaya çıkan iyileşmeler, küreselleşmenin beraberinde getirdiği seyahat serbestliği, turizm aktivitelere katılan insan sayısının hızla artmasını sağlamıştır (Milne ve Ateljevic 2001).

Turizm, istihdam sağlayıcı ve döviz girdisini artırıcı özellikleriyle ulusal ekonomiye katkıda bulunan, uluslararası kültürel ve toplumsal iletişimi sağlayıcı ve bütünlüştirici etkisiyle dünya barışının korunmasında da büyük payı olan bir sektör olmuştur (Hepaktan ve Çınar 2010). Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) 2015 verilerine göre, turizm sektörü 1.413 milyar dolar gelir ile dünya genelinde kimya ve otomotiv sektöründen sonra en çok gelir sağlayan üçüncü sektör olmuştur (UNWTO 2017).

Turizm, doğal ve kültürel peyzajlar açasından zengin alanlarda gelişim göstermektedir ve çevre ile sürekli bir etkileşim içindedir. Bir bölgede turizmin gelişimi ekonomik ve sosyal olarak farklı imkânlar sağlıyor olsa da çevresel değerler üzerinde güçlü bir baskı oluşturduğu da bir gerçektir (Atik vd. 2006; Bestard ve Nadal 2007). Sahil şeritleri, kırsal alanlar, arkeolojik sit alanları, kısacası doğal güzelliği ve kültürel özgünlükleriyle ön plana çıkan bütün alanlar turizm açasından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu alanlarda çevreye zarar veren turizm tesislerinin inşası ve turizm alanlarının bilinçsizce kullanılması, bölgedeki doğal ve kültürel yapı, endemik bitki türleri ve yaban hayatı için önemli bir tehdit konusu olabilmektedir.

Son yıllarda çevre duyarlılığı gelişen yeni tip turistlerin beklentileri, bozulmamış temiz bir çevrede, deniz-güneş-kum üçgeninin hâkim olduğu alışılmış turizm merkezlerinden uzak, kırsal alanlarda, abartılı olmayan tesislerde iyi bir odada konaklayıp, iyi kalitede hizmet alarak tatil yapmaktır. Bu yeni dönem turizm anlayışının önem kazanmasıyla turizmin peyzaj üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi önemli bir konu olmuştur (BAKA 2012).

Türkiye'de 1961 anayasası ile planlı kalkınma dönemi başlamış ve 1963 yılından itibaren turizm yatırımlarına ve gelişimine beş yıllık kalkınma planları ile yön verilmeye başlanmıştır. Kalkınma planlarında turist sayısı, turizm geliri, turizm harcamaları ile ilgili hedeflerle birlikte turizm politikalarına, planlarına ve stratejilerine de yer verilmiştir (Kuşluvan 2016). 1982 yılında çıkarılan 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinin belirlenmesi, refah düzeyindeki gelişmeler, ulaşım ve altyapı yatırımlarının artışı sonucunda turizm Türkiye'de önemli bir sektör haline gelmiştir. Türkiye'de turizm, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYH) % 12,5'ini oluşturarak inşaattan sonraki en büyük sektör olmuştur (WTTC 2017). Zaman içerisinde turizm tüketicilerinin tercihleri değişim göstermiş ve deniz-güneş-kum üçlüsünden eğlence-eğitim-çevre üçlüsüne yönelmeye başlamışlardır (Doğmuş 2010). Bu kapsamda Türkiye'de turizmin çeşitlendirilmesi, ülke geneline ve 12 aya yayılması için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından turizmi çeşitlendirme çalışmaları yapılmıştır (Erdoğan 2003).

Günümüzde Türkiye'de turizm sektörünün geliştirilmesine yönelik çeşitli politikalar üretilmekte ve buna bağlı olarak farklı ölçek ve içeriklerde çalışmalar gerçekteşirilmektedir (Giran Taşıoğlu 2016). Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) tarafından gerçekteşirilen Türkiye Turizm Stratejisi-2023 çalışmasında turizmin noktasal değil bölgesel ölçekte geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Turizm bölgelerinin noktasal ölçekte planlanması yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve ekoturizm bölgeleri şeklinde planlanmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı vurgulanmaktadır. Böylece turizm potansiyeli bulunan bölgelerin ve genelde sunulan tek tip turizm ürününün diğer alternatif turizm türleri ile birleştirilerek cazibesini arttırması beklenmektedir (Türker, 2013).

Antalya, 1980'li yıllara kadar ekonomisi tarıma dayalı bir il konumunda iken; 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile birlikte ülkemizde turizmin teşvik edildiği yöreler arasında yer almış, zengin doğal ve kültürel kaynakları, temiz kıyıları, tarihsel alanları ve ılıman iklimi ile yatırımcıların en fazla tercih ettiği il olmuştur. Turizm yatırımlarının etkisi ile Antalya önemli bir aşama kaydetmiş ve ülkemizde "Turizmin Başkenti" olarak anılmaya başlanmıştır. Antalya'da turizmin gelişmesinde ilan edilen turizm alan ve merkezlerinin önemli etkisi

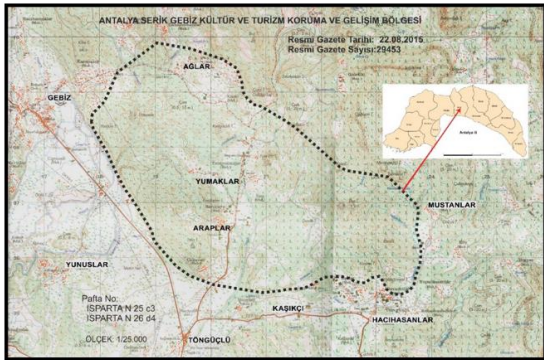
olmuştur. Bugün ilde 8'i Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi, 3'ü Turizm Alanı, 20'si Turizm Merkezi olmak üzere toplam 31 alan bulunmaktadır. Doğal ve tarihi dokusuyla ilgi çeken bu alanlar turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptirler (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü 2019).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri'nin ilanı ile birlikte bu bölgelerdeki planlama yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığı'na geçmektedir. Geçmişte yapılan uygulamalara bakıldığında, bu bölgelerin planlamasında doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin ve ekolojik yapının yeterince dikkate alınmadığı izlenmektedir. Bu olumsuz gelişmeler temel olarak mekânsal planlama mekanizmalarındaki boşluklardan kaynaklanmakta iken büyükşehir belediyelerinin yetkileri ve Türkiye'nin Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ni onaylanması ile ilgili son değişiklikler, bölgesel peyzajların daha iyi korunmasına ilişkin umut verici gelişmeler olmuştur (Ortaçesme vd. 2014).

Bu çalışmanın amacı; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından golf turizmi ve ekoturizme yönelik bir bölge olarak ilan edilen Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin her iki turizm türü için uygunluğunun peyzaj planlama yaklaşımıyla belirlenmesidir.

2. Materyal ve Metot

Araştırmanın ana materyalini 1634 ha büyüklüğündeki Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi oluşturmaktadır (Şekil 1). 22.08.2015 tarih ve 2015/8011 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla golf turizmi ve ekoturizme yönelik bir bölge olarak ilan edilen Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Antalya il merkezine 35 km., bağlı olduğu Serik ilçesine ise 32 km. uzaklıktadır. Çalışmada farklı kaynaklardan elde edilen aşağıdaki materyaller kullanılmıştır (Tablo 1).

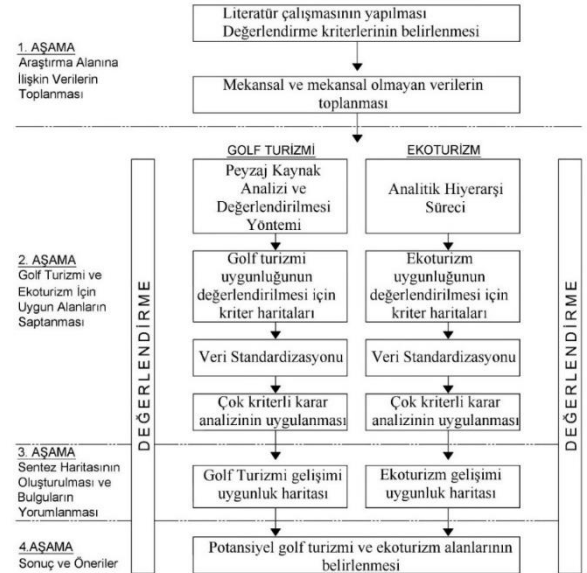

Şekil 1: Gebiz kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi haritası

Tablo 1: Materyaller ve kaynakları

VERİ	ÖLÇEK	KAYNAK
Sınır Haritası Bakanlığı	1:25.000	Kültür ve Turizm
Sayısal Toprak Haritaları ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü	1:25.000	Toprak Gübre
Topoğrafya Haritaları Komutanlığı	1:25.000	Harita Genel
Hidroloji Haritası Antalya Bölge Müdürlüğü	1:50.000	Devlet Su İşleri
Jeoloji Haritası Arama Kurumu	1:250.000	Maden Tetkik ve
İklim Verileri Bölge Müdürlüğü		Antalya Meteoroloji
Demografik Veriler Kurumu		Türkiye İstatistik
Kültürel Koruma Alanları Varlıklarını Koruma Kurulu		Antalya Kültür
Flora/ Fauna Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü		Akdeniz

Çalışma dört aşamada gerçekleştirilmiştir (Şekil 2). Birinci aşamada araştırma konusu ve alanıyla ilgili veriler toplanmıştır. İkinci aşamada ise golf turizmi ve ekoturizm açısından uygun alanlar saptanmıştır. Bunun için iki farklı yöntem kullanılmıştır.

Şekil 2: Çalışma aşamaları

Golf turizmi için uygun alanların saptanmasında Peyzaj Kaynak Analizi ve Değerlendirmesi Yöntemi kullanılmıştır. Golf turizmi için kullanılan ölçütler bu konuda daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar ve Yıldırım (2004) tarafından Antalya'nın doğu kesimlerinde golf sahaları için uygun yerlerin belirlenmesinde kullanılan ölçütlerdir (Tablo 2).

Tablo 2: Golf sahası için uygunluk ölçütleri

Ölçütler	Uygunluk
1 Eğim (%)	2-15
2 Toprak Yetenek Sınıfları	II, III, IV, VI
3 Büyük Toprak Grupları	Hidromorfik topraklar ve regoseller hariç diğer toprak grupları
4 Toprak Derinliği	Derin, orta derin ve sığ topraklar
5 Korunan Alanlar	Sit alanı ve kültür varlığı gibi korunan alanlar dışında kalan alanlar
6 Mevcut Arazi Kullanımı	Orman ve meyve bahçeleri dışındaki alanlar

Tablo 2'de verilen yaklaşımla oluşturulan 6 adet uygunluk haritası ArcGIS 10.5'te çakıştırılmış ve bütün kriterleri sağlayan alanlar, golf sahası bakımından uygun alanlar olarak belirlenmiştir.

Ekoturizm için uygun alanların saptanmasında Bunruamkaew ve Murayama (2011) ve Tali ve ark. (2012) tarafından kullanılan Analitik Hiyerarşi Süreci (Analytical Hierarchy Process – AHP) kullanılmıştır. Öncelikle ekoturizm için belirleyici faktör ve alt faktörler belirlenmiştir (Tablo 3). İkinci aşamada bu faktör ve alt faktörlerin bileşenleri ve bu bileşenlerin uygunluk sıralaması yapılmıştır. Üçüncü aşamada dört dereceli uygunluk haritaları oluşturulmuştur. Dördüncü aşamada alınan uzman görüşleri kapsamında faktör ve alt faktörlerin ağırlık katsayıları hesaplanmıştır. Bu hesaplamada, uzmanların 1-9 sayıları arasında verdikleri değerlerin geometrik ortalamaları alınmış, sonra faktör

ağırlıkları İkili Matriste her bir faktörün aldığı değerlerin sütun toplamına bölünmesiyle elde edilen değerlerin yatay ekseninde toplanması (normalize edilmiş matris) ve 5'e bölünmesi suretiyle, faktör ağırlık değerlerine ulaşılmıştır. Beşinci ve son aşamada ise uzmanların belirledikleri ağırlık değerleri ArcGIS 10.5 programı fonksiyonları kullanılarak araştırma alanının ekoturizm için uygunluğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Ekoturizm faktör/alt faktörleri ve uygunluk sıralaması

Faktör	Alt faktör	Birim	Faktör/alt faktör bileşenlerinin uygunluk sıralaması			
			Yüksek	Orta	Az	Hiç
Habitatlar	Flora habitatları	Tehlike kategorilerine göre habitatlar ¹	EX, EW, CR ve EN kategorisi ve endemik türler	VU ve NT kategorisi ve endemik türler	LC kategorisi ve endemik türler	DD ve NE kategorisi ve endemik türler
	Fauna habitatları	Tehlike kategorilerine göre habitatlar ²	EX, EW, CR ve EN kategorisi ve endemik türler	VU ve NT kategorisi ve endemik türler	LC kategorisi ve endemik türler	DD ve NE kategorisi ve endemik türler
Manzara/ Arazi kullanımı	Görünürlük	Mesafe (km)	> 5	3-5	1-3	< 1
	Mevcut arazi kullanımı	Kullanım biçimleri	Orman ve makilikler	Doğal Açıklıklar	Meyve bahçeleri	Entansif tarım, yerleşim ve ulaşım alanları
Topoğrafya	Yükselti	Metre	> 200	150-200	100-150	0-100
	Eğim	Derece	0-5	5-25	25-35	> 35
Ulaşım	Yollara uzaklık	Metre	> 300	200-300	100-200	0-100
Yerleşim	Yerleşim alanlarına uzaklık	Metre	> 300	200-300	100-200	0-100

¹IUCN Kırmızı Liste'de belirtilen tehlike kategorileri (EX: Tükenmiş EW: Doğada Tükenmiş, CR: Kritik, EN: Tehlikede, VU: Duyarlı, NT: Tehdite Yakın, LC: Düşük Riskli, DD: Yetersiz Veriler, NE: Değerlendirilmedi.)

Ekoturizm için uygunluk haritasının oluşturulmasında raster hücrelerin almış olduğu toplam sayısal değerler ve Dünya Gıda Örgütü'nün Arazi Değerlendirme Çerçeve Belgesi (FAO 1976), araştırma alanı koşullarına uyarlanmış ve bu doğrultuda bir gruplandırma yapılmıştır. Araştırma alanının ekoturizm için uygunluk haritası dört dereceli olarak oluşturulmuştur.

Bir önceki aşamada elde edilen golf turizmüne uygunluk haritası ile ekoturizme uygunluk haritası bilgisayar ortamında çakıştırılarak sentez haritası elde edilmiştir. Sentez haritasında birden fazla kullanım için uygunluk gösteren arazi parçalarının (raster hücreler) hangi kullanım için daha uygun olduğuna karar vermede Ortaçeşme (1996) tarafından geliştirilen ve Tablo 4'te verilen çelişki ve karar matrisi kullanılmıştır.

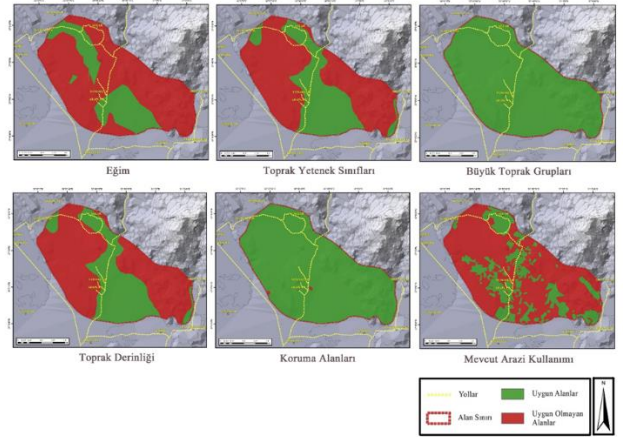
Tablo 4: Çelişki ve karar matrisi

		Ekoturizm Açısından			
		Yüksek Uygun	Orta Uygun	Az Uygun	Uygun Değil
Golf Turizmi Açısından	Uygun	Ekoturizm	Ekoturizm	Golf turizmi	Golf turizmi
	Uygun Olmayan	Ekoturizm	Ekoturizm	Ekoturizm	Diğer

Bu matrise göre ekoturizm açısından "yüksek uygun" ve "orta uygun" olarak belirlenen tüm alanlar, golf turizmi açısından da uygun olsalar da olmasalar da ekoturizm alanı olarak ayrılmıştır. Ekoturizm açısından "az uygun" ve "uygun olmayan" alanlar, eğer golf turizmi açısından uygun ise, bu alanlar golf turizmüne ayrılmıştır. Ekoturizm açısından "az uygun" olmakla birlikte, golf turizmi açısından uygun olmayan alan da ekoturizm alanı olarak ayrılmıştır. Her iki turizm tipi için de uygun olmayan alanlar "diğer" olarak nitelenen bir kullanıma tahsisi edilebilecektir.

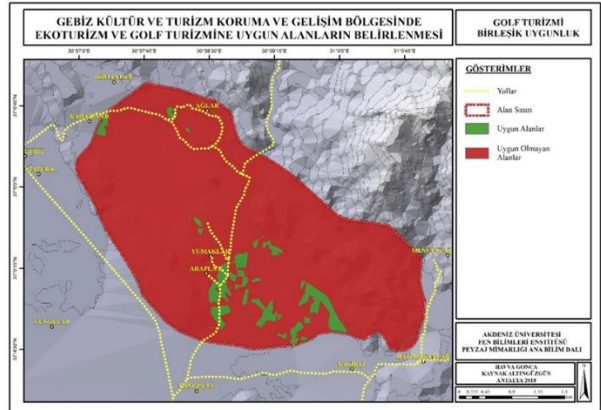
3.Bulgular

Golf sahaları için uygun alanların belirlenmesinde kullanılan ölçütler kapsamında 6 farklı harita oluşturulmuştur (Şekil 3). Oluşturulan bu haritaların çakıştırılmasıyla golf turizmi birleşik uygunluk haritasına ulaşılmıştır (Şekil 4).

Şekil 3: Golf turizmi kriterleri uygunluk haritaları

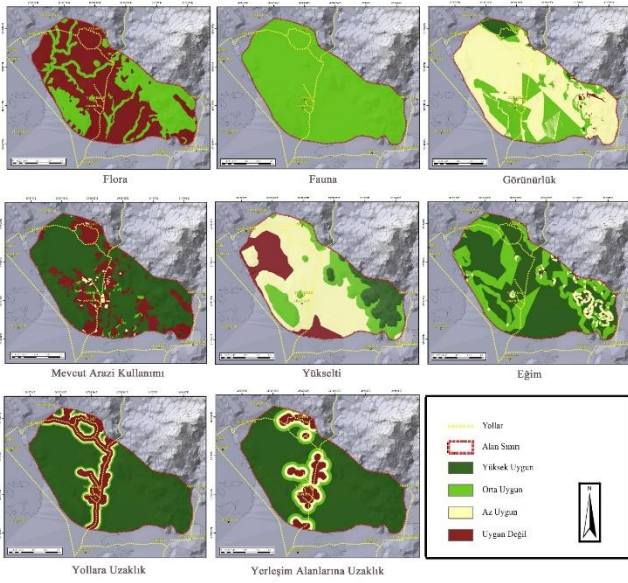
Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin ekoturizme uygunluğunu değerlendirmek amacıyla sekiz farklı uygunluk haritası oluşturulmuştur (Şekil 4). Bu haritalara uzmanların verdiği değerler kapsamında Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) uygulanarak her bir ekoturizm kriteri için ağırlık değeri hesaplanmıştır (Tablo 5).

Şekil 4: Golf turizmi birleşik uygunluk haritası

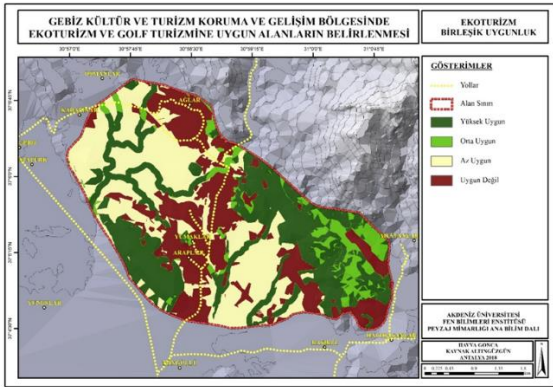
Tablo 5: Faktör ve alt faktör ağırlıkları ve ekoturizme uygunluk sıralaması

Faktör	Ağırlık	Alt faktör	Ağırlık	Toplam uygunluk değeri	Uygunluk derecesi			
					S1	S2	S3	N
Habitatlar	0,55	Flora habitatları	0,72	0,40	1,0	0,69	0,19	0,08
		Fauna habitatları	0,28	0,15	1,0	0,69	0,19	0,08
Manzara/ Arazi kullanımı	0,19	Görünürlük	0,4	0,08	1,0	0,63	0,26	0,11
		Mevcut arazi kullanımı	0,6	0,11	1,0	0,74	0,15	0,06
Topoğrafya	0,16	Yükselti	0,55	0,09	1,0	0,49	0,31	0,20
		Eğim	0,45	0,07	1,0	0,64	0,26	0,11

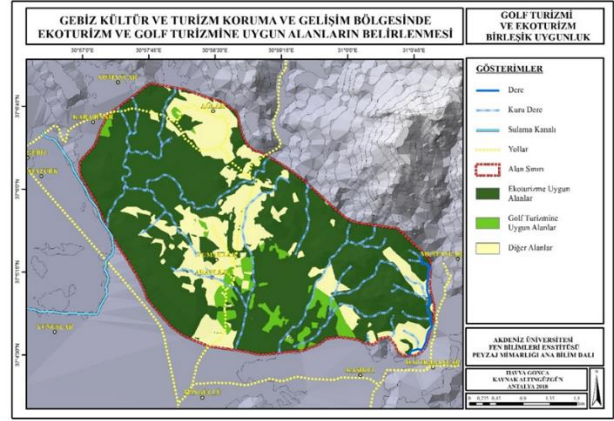
Şekil 5: Ekoturizm kriterleri uygunluk haritaları

Oluşturulan haritalara sahip oldukları ağırlık değerleri verilmiş ve tüm haritalar çakıştırılmış ve dört dereceli birleşik uygunluk haritası elde edilmiştir (Şekil 6).

Şekil 6: Ekoturizm birleşik uygunluk haritası

Çalışmanın son aşamasında golf turizmi ve ekoturizm uygunluk haritaları çakıştırılmış ve yöntem bölümünde açıklanan çelişki matrisinden yararlanarak nihai uygunluk haritasına ulaşılmıştır (Şekil 7).

Şekil 7: Golf turizmi ve ekoturizm birleşik uygunluk haritası

Bu haritaya göre ekoturizm için yüksek uygun, orta uygun ve az uygun alanlar golf turizmi için uygun olmayan alanlar ekoturizm için ayrılmıştır. Ekoturizm için yüksek uygun ve orta uygunlukta alanlar golf sahası için uygun olsalar dahi ekoturizm için uygun alanlar olarak belirlenmiştir. Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'ndeki bir alanın golf turizmine uygun olması için ekoturizm açısından az uygun ya da uygun değil kategorisinde olması gerekmektedir. Alanda hem golf turizmi hem de ekoturizm için uygun olmayan alanlar "diğer alanlar" olarak sınıflandırılmıştır.

4.Sonuç ve Öneriler

Turizm, ülkemiz ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Antalya ise, ülkemizde turizmin başkenti konumundadır. Turizm faaliyetleri çevresel kaynaklara dayanmaktadır ve bu kaynakların sürdürülebilirliği önem taşımaktadır. Bu kapsamda, turizmle ilgili planlama yaklaşımlarında çevreyi gözetilen bir planlama ve yönetim anlayışına gereksinim bulunmaktadır.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, Gebiz Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi, ilan gerekçesi olarak ifade edilen golf turizmi ve ekoturizm açısından, önemli bir değere sahip değildir. Golf turizmi açısından, alan sadece 1 adet 18 delikli golf sahasının yapımına izin verecek büyüklükte uygun arazilere sahiptir. Ancak uygunluk gösteren arazi parçaları bütün değil, birbirinden izole bir şekilde konumlandığından, alanda golf sahası

yapılmamasının daha doğru bir yaklaşım olduğu değerlendirilmektedir. Tersine durumda arada kalan arazi parçalarının zara görmesi söz konusu olacaktır. Ekoturizm açısından, alanın üçte biri uygunluk göstermekle birlikte, ekoturizmin temel unsurları olan ekosistemler bağlamında bir çeşitlilik yoktur. Sadece karasal ekosistemler temsil edilmektedir. Sucul, su kıyısı ve diğer ekosistemler bulunmamaktadır. Türler bağlamında değerlendirildiğinde, alanda varlığı saptanan türlerin çoğu Antalya bölgesinde yaygın olarak görülen türlerdir. Alanda varlığı saptanan çok az sayıda flora ve fauna türü IUCN Kırmızı Liste’de yer almaktadır ve bunlar da düşük tehdit kategorilerindedir. Bunlara ek olarak, alanda ve yakın çevresinde cazip manzaralar da bulunmamaktadır. Bu nedenle alanın genel itibarıyla ekoturizm açısından da bir cazibesinin olmadığı değerlendirilmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, alanın hedeflenen turizm türleri açısından “üstün” değere sahip olmadığını ortaya koymakla birlikte, alan yine de belirli bir değere sahiptir. Eğer alan golf ve ekoturizm amaçlı olarak kullanılacaksa, alanın sahip olduğu peyzajların korunması ve sürdürülebilirliği bağlamında, söz konusu turizm türlerinin bu araştırma sonucunda uygun olduğu saptanan alanlarda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, ekoturizmin temelinde doğal ve kültürel mirasın korunmasını ve biyo-çeşitliliğin sürdürülmesi felsefesi bulunmaktadır. Golf turizmi genellikle seçkin bir kullanıcı kitlesine hitap etmekle birlikte, ekoturizm bundan farklı olarak daha çok yerel halka iç içe olmayı gerektiren ve yerel halka yarar sağlaması gereken bir turizm türüdür. Bu nedenle alanda ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilecekse, bu faaliyetlerin yerel halka ekonomik anlamda bir katkısının olması gerekir. Ekoturizm konseptinde yerel halkın, kendilerini ve bölgelerini etkileyen kararları almada etkin rol oynamaları da gerekmektedir. Bu eylem aynı zamanda çoğulcu anlayışın ve demokrasinin de bir gereğidir. Dolayısıyla araştırma alanında başlatılacak bir ekoturizm faaliyetinde halkın etkin katılımının sağlanması da gerekmektedir.

Araştırma sonuçları, Gebiz örneğinde, ülkemizde Kültür ve Turizm Gelişim ve Koruma Bölgelerinin ilanında yeterli ön araştırma ve incelemelerin yapılmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle, belirlenecek turizm alanların tespit ve ilan süreçlerinde, hedeflenen turizm türleri konusunda uzmanların da katılımıyla yeterli araştırma ve incelemelerin yapılması önerilmektedir. Örneğin;

konu ekoturizm ise, biyoloji, ekoloji, peyzaj mimarlığı, orman mühendisliği gibi bilim alanlarından uzmanların değerlendirmelere katılımı sağlanmalıdır. Benzer şekilde konu golf turizmi ise, başta golf sporunu yapanlar olmak üzere, konu ile ilgili uzmanların katılımı sağlanmalıdır.

Araştırma sonuçları, turizm türleri açısından uygunluk belirlemede bilimsel yöntemlerin kullanımının önemini de ortaya koymuştur. Genel anlamda turizme, özellikle de ekoturizme yönelik alan belirlemede Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) yaklaşımının kullanımı önerilmektedir. Bu yaklaşımın, alternatifler arasında karar vermede uygun ve güvenilir bir yaklaşım olduğu yapılan birçok çalışma ile kanıtlanmış bulunmaktadır.

Sonuç olarak, ülkemizde turizmin sürdürülebilirliği için çevre dostu uygulamalara gereksinim bulunmaktadır. Bu uygulamalar, yer seçiminden fiziksel planlamaya, uygulama aşamasından yönetim aşamasına kadar geniş bir yelpazede yer almaktadır. Mevcut durumda Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinin yer seçiminde ve planlanmasında kullanılan yaklaşımın sürdürülebilirliği sağlama bakımından yeterli olmadığı değerlendirilmiştir. Ekolojik yapıyı ve doğal ve kültürel peyzajları koruyan yaklaşımlara gereksinim bulunmaktadır ki, yapılan bu çalışma ile bu konuda bir yöntem yaklaşımı ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Atik M., Altan T., Artar M. 2006. Turizm ve doğa koruma “Güney Antalya Bölgesi”: gelişmeler ve sonuçları. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19: 165-177.
- BAKA, 2012. Ekoturizm sektör raporu online dosya <https://www.baka.org.tr/uploads/1349952547EKOTURiZM-SEKTOR-RAPORU-11EYLUL.pdf> [Son erişim tarihi: 28.03.2019].
- Bestard, A.B. and Nadal, J.R. 2007. Modelling environmental attitudes toward tourism. *Tourism Management*. Elsevier, United Kingdom. 28, pp. 688-695.
- Bunruamkaew, K. and Murayama, Y. 2011. Site suitability evaluation for ecotourism using GIS & AHP: A Case study of Surat Thani Province. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 21: 269-278.
- Doğmuş, O. E. 2010. Antalya örneğinde ulusal turizm politikalarının sorgulanması. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 36 s.
- Erdoğan, N. 2003. Çevre ve (Eko)turizm. Erk Yayınevi, Ankara.
- FAO, 1976. Food and Agriculture organization of the United Nations Online file <http://www.fao.org/3/ap656e/ap656e.pdf> [Son erişim tarihi: 19.06.2019].
- Giran Taşçıoğlu, S. 2016. Sürdürülebilir turizm için stratejilerin geliştirilmesi: Kuzey Antalya kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hepaktan, E. ve ınar, S. 2010. Turizm sektö­rünün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (2): 135-154.

Kuşluvan, S. 2016. Türkiye'de turizm, Genel Turizm Bilgisi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir, ss.178-213.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2019. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> [Son erişim tarihi: 19.06.2019].

Milne, S. and Ateljevic, I. 2001. Tourism, economic development and the global-local nexus: Theory embracing complexity, Tourism Geographies, 3: 369-393.

Ortaçeşme, V., Atik M. and Yıldırım E. 2014. Tourism Developments and Coastal Landscape Change in Antalya, Turkey, International Congress on Landscape Ecology: Understanding Mediterranean Landscapes: Human vs. Nature , Antalya, vol.1, pp.27-36.

Ortaçeşme, V. 1996. Adana ili akdeniz kıyı kesiminin ekolojik peyzaj planlama ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi ve optimal alan kullanım önerileri. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Tali, M. G., Sadough S. H., Nezammahalleh M. A., Nezammahalleh S. K. 2012. Multi-Criteria evaluation to select sites for ecotourism facilities: A case study Miankaleh Peninsula. Anatolia-An International Journal of Tourism and Hospitality Research, 23 (3): 373-394.

Türker, N. 2013. Host community perceptions of tourism impacts: A case study on the world heritage city of Safranbolu Turkey. Revista de Cercetareşi Interventie Socială, (43): 115-141.

UNWTO, 2017. Tourism Highlights file online <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029> [Son erişim tarihi: 19.06.2019].

WTTC, 2017. World Travel and Tourism Council. Benchmark Report Turkey file online <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/benchmark-reports/country-reports-017/turkey.pdf> [Son erişim tarihi: 19.06.2019].

Yıldırım E. 2004. Ekolojik planlama yaklaşımıyla Antalya'nın doğu kıyılarında golf sahaları yapımı için uygun alanların saptanması. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Sorumlu Yazar :

Havva Gonca KAYNAK ALTINGÜZGÜN
e-mail: goncakaynak@gmail.com

KAMUSAL PEYZAJ TASARIMLARINDA TEKNOLOJİNİN GETİRDİĞİ YENİ BİR PARAMETRE: KABLOSUZ İNTERNET AĞI

Osman ZEYBEK^{1*}

¹ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

* osmanzeybek@windowlive.com

Özet: *Homo sapiens türünün 70000 yıldan beri dünyada olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönem içinde, ateşin, iğne ve ipin, tarımın, tekerleğin ve yazının keşfi gibi olaylar, türümüzün gelişimindeki en önemli dönüm noktalarındandır. Lakin bu süreçlere baktığımızda, her bir keşfin arasında bin yıllar varken, insanoğlunun son birkaç yüzyılda gerçekleştirdiği keşifler nedeniyle hayatlarımız inanılmaz bir hızla değişmektedir. Endüstri devrimiyle başlayan buharlı makineler, elektrik, ampul, DNA, nükleer enerji gibi buluşlar inanılmaz bir hızla birbirini takip ederken, günlük hayatımızın en önemli parçalarından olan iletişim cihazları da her geçen gün gelişerek çoğalmaktadır. Taşınabilir bilgisayarlar, akıllı telefonlar ve tablet bilgisayarlar geliştikçe insanlar herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda internete ihtiyaç duyar hale gelmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak interneti daha ulaşılabilir kılma ihtiyacı artmıştır. Bu nedenle kamusal açık alanlarda kablosuz internet ağları yaygınlaşmış, alışlagelmiş kamusal açık alan tasarımları üzerinde önemli bir parametre olarak etkisini göstermeye başlamıştır. Bu çalışmada çeşitli ülkelerdeki açık alanda kablosuz internet kullanımıyla ilgili yapılan araştırmalar derlenmiş, ABD ve Katar'da yapılan Wi-Fi park çalışmaları irdelenmiş ve tasarım kriterleri yorumlanmıştır.*

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan tasarımı; bilişim çağı; kablosuz internet ağı; wi-fi parkları, ipark

**A NEW PARAMETER WHICH IS BROUGHT BY TECHNOLOGY TO THE PUBLIC LANDSCAPE DESIGN:
WIRELESS INTERNET NETWORK**

Abstract

It is estimated that Homo sapiens has been existing on earth for 70000 years. During this period, discoveries such as fire, needle and string, agriculture, wheel and language are the most important landmarks in the evolution of our species. But when we look at this process there are thousands of years between each of them, though in the last few centuries human being has performed amazing discoveries which caused that our lives has been rapidly changing. The industrial revolution began with the steam engine, electricity, light bulbs, DNA, nuclear power, while successive inventions at an incredible rate, which is one of the most important parts of our daily life communication devices have proliferated developing with each passing day. The more laptops, smart phones, tablet pc's evolve; the more people need internet in anywhere and anytime. As a consequence of this situation, internet needs to become more accessible. Therefore, wireless internet networks are pervasive in public open space, public open space on the design of conventional as an important parameter has started to show its effect. In this study, it is complied that the researches about wireless internet usage in different countries, examined the Wi-Fi park applications in USA and Qatar and interpreted the design criteria.

Keywords: Public space design, information age, wireless internet network, wi-fi parks, ipark.

1.Giriş

Bilişim Çağı (Almanca: Informationszeitalter; İngilizce: Information Age), bilişim ve iletişim teknolojilerindeki gelişimin insanlık tarihinde toplumsal, ekonomik ve bilimsel değişimin yönünü yeniden belirlediği ve giderek ağ toplumunun ortaya çıktığı döneme verilen addır (Webster, 2001). Başlangıçta bu döneme Endüstri Sonrası Çağı adı verilmiştir (Bell, 1976). 1980'lerde İnternet'in kullanımının yaygınlaşması ve 1995'te tamamen serbest bırakılmasından sonra endüstri sonrası terimi yerini enformasyon sözcüğüyle değiştirmiş (Castells, 1999), kavram Türkçe'ye Bilişim Çağı ya da Bilgi Çağı olarak yerleşmiştir. Günümüzde "*Bilişim Çağı*" terimi, 1990'lardan bugüne kadar olan süre için kullanılmaktadır.

Teknolojik gelişmeyle birlikte, bilişim ve iletişim altyapısının geniş coğrafi alanlara yayılması, mobil iletişim teknolojileri aracılığıyla veri - enformasyon erişiminin zaman ve mekândan bağımsız hale gelmesi, bireylerin, kurumların ve toplumların birbirleri ile ilişkilerinin bir bölümünü iletişim ve bilgisayar ağları üzerinden yürütebilmelerine olanak sağlamıştır. Bilişim Çağı'nda bireyler ve kurumlar işleyişlerini sağlamak, günlük yaşamlarını sürdürmek için büyük miktarda veri ve enformasyona gereksinme duymaktadır. Birey ve kurumlar aynı zamanda birer veri kaynağı işlevi de görmekte, büyük bir veri havuzu olan internete ya da bireysel veya kurumsal bilişim sistemlerine katkı sağlamaktadır (Anonymous, 2013).

İnternet, birçok bilgisayar sistemini TCP/IP¹ protokolü ile birbirine bağlayan dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. İnternet, bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli ulaşmanın ve onu paylaşmanın günümüzdeki en

geçerli yoludur. İnternet, ilk olarak 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde, ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak alışan ARPA (Advanced Research Projects Agency) adlı kurum tarafından, herhangi bir nükleer savaş durumunda askerî birimler arasında hiç kesintiye uğramayacak bir iletişim ağı kurmak amacıyla ARPANET adıyla bir bilgisayar ağı olarak kurulmuştur (Anonymous, 2014a). Öncelikle telefon hattı üzerinden sağlanan internet bağlantısı, teknolojinin gelişimiyle yerini uydu destekli kablosuz bağlantı yöntemlerine bırakmıştır. EDGE², 3G, 4G ve Wi-Fi³ kablosuz internet bağlantı türlerini oluşturmaktadır. EDGE, 3G ve 4G bağlantıları bir GSM operatörü gerektirirken, Wi-Fi sabit bir kablolu ağın radyo frekanslarına benzer sinyallerle belirli bir alana yayılması ile oluşturulur.

Bu araştırma, internetin keşfinden bu yana insanları i mekânlara hapsetmesini sona erdirip internet kullanımını dış mekânlara taşıyarak insanların özgürce, zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde Wi-Fi hizmetinden yararlanmasını sağlamak için özellikle parklarda ne gibi tasarım kriterlerinin oluşturulması gerektiğini saptamak amacıyla yurt dışında yapılan çalışmalardan derlenmiştir.

2. Bilişim Çağında Peyzaj

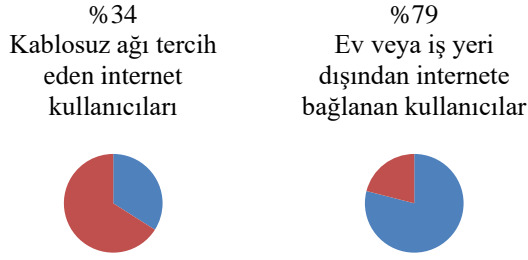
Wi-Fi ağı, hayatlarımızın önemli bir parçası haline gelerek, kısa bir süre içinde i mekânlardan dış mekânlara genişlemiş, özel kullanımdan çıkıp kamusal kullanıma açık hale gelmiştir. şubat 2007'de Pew Internet & American Life Project⁴ 'in raporuna göre, şekil 1'de de ifade edildiği üzere, internet kullanıcılarının %34'ü kablosuz ağı kullanmakta, %79'u da ev veya iş yerinden başka bir yerden internete bağlanmaktadır (Horrigon, 2007).

¹ TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol): Protokol bir iletişim sürecinde bu bağlantıyı sağlayan noktalar arasındaki gidip gelen mesajlaşmayı düzenleyen kurallar dizisidir. Bu protokoller birbirleriyle iletişim içinde bulunan gerek donanım gerekse yazılımlar arasında oluşur. İletişimin gerçekleşmesi için her öğenin bu protokolü kabul etmiş ve uyguluyor olması gerekir. TCP/IP 'de bu şekilde oluşan yüzden fazla bilgi iletişim protokolün toplandığı bir protokoller ailesidir. Bunlardan en önemlileri TCP (transmission control protokol) ve IP (internet protokol) olduğu için bu ismi almıştır.

² EDGE (Enhanced Data Rates for Global Evolution): GPRS şebekesiyle mobil cihazlara sunulan ilk kablosuz internet bağlantısı.

³ Wi-Fi (Wireless Fidelity): Kablosuz internet.

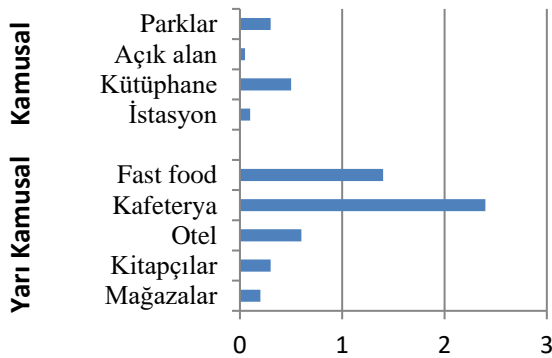
⁴ Pew Internet & American Life Project: İnternet Platformu ve Amerikan Yaşam Projesi.

Şekil 1: New York'taki Wi-Fi kullanım oranları (Wang, 2011).

Şu anda kafeteryalar ve kitapçılar gibi diğer yarı kamusal alanlara oranla kent parklarındaki kullanılabilir Wi-Fi hizmeti göz ardı edilebilir azlıktadır. Bununla birlikte bu olgu, son yıllarda kentsel alanlarda hızla yayılmıştır. Kamusal alanlarda insanların Wi-Fi kullanmaya dair isteklerini tespit etmek amacıyla New York Belediyesi tarafından yapılan anket çalışmasında açığa çıkan bazı önemli noktalar tespit edilmiştir (Forlano, 2008).

Şekil 2'deki istatistik bilgilerinde de görüldüğü gibi, daha çok kafeterya, fast food restoranları gibi yiyecek içecek hizmetlerinin verildiği mekânlarda internet kullanıcı sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu yerlerdeki bulguları rapor eden makalelerde, Wi-Fi ağlarının sosyal yapıyı inanılmaz boyutlarda etkilediği belirtilmiştir (Park, 2010). Ancak Wi-Fi ağının entegrasyonu için elverişli olan küçük kent parkları dışında çoğu kamusal açık alan için kablosuz internet ağı ile ilgili araştırma yapılmamıştır.

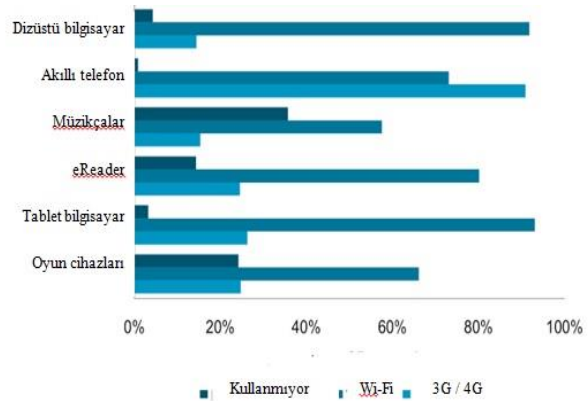

Şekil 2: New York'taki Wi-Fi bağlantı noktaları, 2007 (Wang, 2011).

Benzer özelliklere ve kaliteye sahip iki kafeterya arasında seçim yapılacağı zaman, katılımcıların %75'i Wi-Fi hizmeti olan kafeteryayı, olmayana tercih edeceğini belirtmiştir. Buna ek olarak katılımcıların %70'i, Wi-Fi bağlantısı olan kamusal açık alanlarda bir süre oyalanabileceklerini, kamusal açık alanlarda vakit geçireceklerse tercihlerinde Wi-Fi bağlantısının önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (Wang, 2011).

Açığa çıkan bir diğer önemli nokta ise, insanların açık havada Wi-Fi kullanımının tadını çıkarmayı arzulamasına rağmen, bu konuda kamusal açık alanlardaki alt yapı yetersizliği nedeniyle büyük alışveriş merkezlerinde vakit geçirmeyi tercih etmek zorunda kaldıklarını bildirmişlerdir. Wi-Fi hizmeti, ekonomik ve sosyolojik gelişimler için potansiyel alt yapıyı sağlayan, kaliteli kamusal yaşamın bir vazgeçilmezi olarak hayatlarımızdaki yerini almıştır. Bu tanıma dayanarak, Wi-Fi'nin kamusal açık alan kullanımını arttırmak için bir anahtar faktör haline geldiği sonucuna varılabilir (Wang, 2011).

Bağlantı mekânlarının yanı sıra, bağlantı sırasında kullanılan cihazlar da bağlantı türünü belirleyici bir parametredir. Şekil 3'de, ABD'nin bazı eyaletlerinde Cisco ISBG (Cisco Internet Business Solution Group) tarafından yapılan anketler sonucunda, bireylerin cihazlarıyla hangi tür internet bağlantısını tercih ettikleri belirtilmiştir (Taylor ve ark., 2012).

Şekil 3: Cihazlarda Tercih Edilen İnternet Bağlantısı Türleri (Taylor ve ark., 2012).

Ayrıca bireylerin Wi-Fi ya da 3G /4G⁵ bağlantılarını tercih etme sebepleri de saptanmıştır.

⁵ 4G: Tüm dünya, 3G'nin ardından 4G teknolojisine geçiş yapmışken, bu sistem sadece Türkiye'de 4,5G adıyla anılmaktadır. Taylor ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada bu nedenle 4G olarak bahsedilmektedir.

Tablo 1’de de görüldüğü üzere akıllı telefonlar dışındaki tüm cihazlarda Wi-Fi bağlantısını tercih edenler yüzde olarak daha fazladır (Taylor ve ark., 2012).

Tablo 1. Tercih Edilen Bağlantı Türleri (Taylor ve ark., 2012).

Nitelikler	3G / 4G	Wi-Fi	Fark Görmeyenler
Düşük ücretli olması	% 20	% 56	% 24
Hızlı bağlantı	% 18	% 58	% 24
Güvenilir bağlantı	% 31	% 46	% 23
Uygulamalar için en iyi bağlantı	% 27	% 46	% 27
Kapsama alanı	% 46	% 35	% 19
Güvenlik duvarları	% 34	% 35	% 31
Kolay kullanım	% 29	% 40	% 31

Dış mekan Wi-Fi hizmetinin, insan ile doğa arasında daha yakın bir ilişkiyi de teşvik ettiği söylenebilir. Her ne kadar iç mekanlar daha konforlu ve çalışmak için daha stabil ortamlar olsalar da, insan fizyolojisi için en uygun yerler değildir. İnsan bedeni uzun saatler boyunca sandalyede oturmak için tasarlanmamıştır. Bir araştırmaya göre, günde altı saatten fazla sandalyede oturan insanların kalbi, kasları ve bağ dokuları hareketsizlik nedeniyle ciddi zararlar gördüğünden, bunun dört ile altı yıl ömrü kısalttığı sonucuna varılmıştır. İnsanların doğa ile olan bağlantısını korumak, fiziksel ve psikolojik olarak rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla günlük yaşamında dış mekanlara olan ihtiyaçları daimidir. Kısacası dış mekanda olmak, insanlara hayat tarzlarını gözden geçirmeyi ve geliştirmeyi, duygusal ve fiziksel açıdan iyileşmeyi ve çevre sorunlarına verilecek cevapların daha somut olmasını sağlamaktadır (Wang, 2011).

Bahsedilen faydaları sağlamak ve Wi-Fi’yi kamusal açık alanlara entegre edebilmek için tasarım

kriterlerini oluştururken şu sorulara cevap bulmak gerekmektedir (Hampton ve Gupta, 2008):

- Kullanıcılar neden özel mülklerini veya iç mekanları terk edip bu yeni teknolojiyi kullanmak için dış mekanları tercih etsin?
- Hangi yöntemlerle Wi-Fi teknolojisinin tanıtımı ve kullanımının yaygınlaştırılması, yüz yüze etkileşimleri ve açık alan davranışlarını etkiler? Teknoloji, kamusal alanın temel rolünü ve etkilerini değiştirebilir mi?

Geçtiğimiz on yılda kablosuz ve mobil teknolojiler – donanım ve cihazlar, yazılım ve uygulamalar, ekipmanlar ve ağlar – hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde müthiş bir hızla yaygınlaşmıştır (Forlano, 2008). Şu anda kullanılmakta olan milyonlarca cep telefonu vardır ve bunlara her geçen gün on binlerce yeni telefon daha eklenmektedir. Bu cihazlar, hücreli veya kablosuz ağ bağlantılarını kullanarak internet ortamına erişebilmekte ve çeşitli uygulamalar aracılığıyla, birbirleriyle iletişim kurabilmektedirler. İnternet bağlantısını şart koşan sosyal medya ve coğrafik yer bildirimleri gibi uygulamaların yaygın kullanımı sosyal hayatta önemli bir yer edinmeye başlamıştır.

2013’ten bu yana, dünyadaki kamusal Wi-Fi bağlantı noktaları %80 artış göstererek, günümüzde 50 milyona ulaşmıştır (Anonymous, 2017a). Amerika Birleşik Devletleri’nde özellikle New York, Boston, Austin, San Diego, Seattle, Portland, Champaign – Urbana gibi şehirlerin kamusal alanlarında binlerce Wi-Fi ağı bulunmaktadır. 2001 yılından bu yana, New York Kenti kablosuz şehir parkları örgütleri, iş geliştirme bölgeleri ve yerel kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile iş birliği içinde parklar ve kamusal alanlarda halka açık ücretsiz Wi-Fi ağı inşa edilmiştir (Forlano, 2008). Böylece New York Belediyesi, kentsel ölçekte hizmet verecek Wi-Fi bağlantıları ön programını tamamlamış, farkındalık arttıkça ücretsiz Wi-Fi bağlantısı hizmeti çeşitli belediyelerin popüler konusu haline gelmiş ve halk tarafından beklenen bir olgu olarak seçim kampanyalarındaki yerini almıştır (Wang, 2011).

3. Tasarım Aşamaları

Toplumsal ihtiyaçlar ve dış mekânların kalitesi için yapılan tasarım değişiklikleri, insanları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Bunların yanı sıra,

Wi-Fi sinyallerinin görünmez olmasına rağmen, anten dağılımı, güç desteği, kablosuz ağın çekim alanı gibi değişkenler nedeniyle, insanların kamusal açık alanlarda iz bırakan kullanımlar oluşturmalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamda mühendislik gereksinimleri ve kullanıcı davranışlarını yorumlayarak, kaliteli bir bağlantı hizmeti ve insanları çevreye daha az zarar verici kullanımlara yönelten tasarımlar yapılması gerekmektedir.

Wi-Fi parkları, boş bir araziye yeni bir park tasarlama ya da var olan bir parka Wi-Fi antenleri entegre etme olmak üzere iki şekilde oluşturulabilir. Hangi yöntem seçilirse seçilsin, parkı kullanacak insanlar ile ilgili bir ön araştırma yaparak tasarıma başlanmalıdır.

3.1 Kullanıcı Profillerinin Belirlenmesi

Wi-Fi parkların tasarımındaki en önemli parametre kullanıcı profilidir. Parkın kullanım yoğunluğunun saptanması ve yoğunluk oranlarına göre farklı mekanların oluşturulması gerekir. Kullanıcıların demografik özellikleri parkın tasarımında belirleyici bir etmendir.

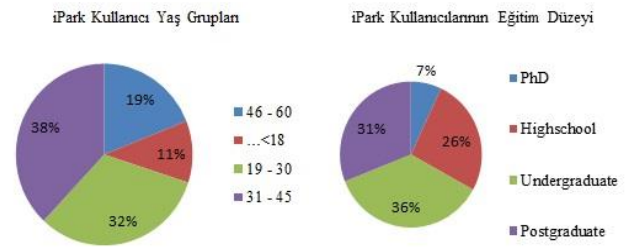
Katar'da 2008'de yapılan bir araştırmaya göre, kullanıcıların demografik özellikleri ve beklentilerine dayandırılarak altı tane araştırma hipotezi oluşturulmuştur (Al-Shafi ve Weerakkody, 2008):

- Eğitim seviyesi yükseldikçe iPark⁶'ın kullanılma oranı yükselmektedir,
- Özellikle erkekler iPark'ları daha yoğun kullanmaktadır,
- Kullanım faydaları algılandıkça iPark'larda internet bağlantısı daha çok kullanılmaktadır.
- Kullanım kolaylığı iPark'ların kullanım oranını arttırmaktadır.
- Güvenli internet sağlayıcılığı iPark'ların tercih edilme oranını arttırmaktadır.
- İnternet hızı iPark'ların kullanımını arttırmaktadır.

⁶ iPark Katar'da yapılan araştırmada Wi-Fi park yerine kullanılan terim. İnternet park.

⁷ E-government: Katar'da, Türkiye'deki e-devlet sistemine benzer bir sistem hizmet vermeye başlamıştır ve araştırmada, e-devlet ile yapılacak işlemlerin iPark kullanımını büyük ölçüde arttırdığı üzerinde durulmuştur.

Yine Katar'da 2007 yılının Kasım ve Aralık aylarında yapılan bir çalışmada kullanıcıların yaş aralığı ve eğitim durumları ile ilgili Şekil 4'teki veriler elde edilmiştir. Ankete katılanların %78'i iPark'ları haftada 5 seferden az kullandıklarını belirtirken, %11'i haftada 5 – 10 kez, kalan %11'i ise haftada 20 seferden fazla kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %76'sı e-postalarını kontrol etmek için, %35'i sohbet amacıyla, %22'si e-devlet⁷ işlerini halletmek için, %43'ü eğlenmek için, %22'si araştırma yapmak için, %56'sı haberleri okumak için, %54'ü veri indirmek için kullandıklarını belirtmiştir (Al-Shafi ve Weerakkody, 2008).

Şekil 4: iPark kullanıcılarının eğitim düzeyi ve yaş analizi (Al-Shafi ve Weerakkody, 2008).

Wi-Fi parkı fikrinin ortaya çıktığı şehirlerden biri olan Seattle'da, öncelikle üniversitede geliştirilen bu fikir, belediyenin de desteğiyle üniversite öğrencileri tarafından projelendirilmiştir. Bunun ilk aşaması olarak Wi-Fi park kurulması planlanan yerde yaşayan insanlar üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Kullanım şeklini ve yoğunluğunu belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada 4 adet belirgin kullanıcı profili ortaya çıkmıştır: True Mobile (uzun süreli kullanıcılar), Socializer (sosyalleşme amacıyla orta süreli kullanıcılar), Passer-by (ayak üstü, kısa süreli kullanıcılar) ve Economically Disadvantaged (düşük gelirli kullanıcılar). İnsanlara neden Wi-Fi kullandıkları sorulduğunda, % 58'i ev ya da iş yerinden uzaklaşmak amacıyla olduğunu belirtmiştir. Ankete katılanların %95'i, Seattle'da Wi-Fi ağının olmasının şehri daha değerli kıldığını düşündüklerini

belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları, ev ve ofislerde masa ve sandalye kullanmanın onları daha gerdiğini, bu nedenle işlerine farklı mekânlarda devam etme isteklerinin arttığını belirtmişlerdir. Cevapların % 27'sinde belirtildiği üzere kullanıcılar, Wi-Fi bağlantı noktaları ile ilgili daha kapsamlı bilgi sahibi olmak istediklerini belirtmiştir (Anonymous, 2006).

3.2. Konum ve Kapsama Alanı

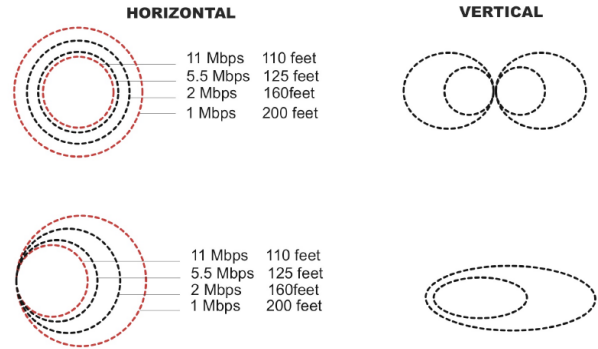
Wi-Fi bağlantısının avantajlarına bakacak olursak, gereksiz kabloların kullanılmaması, kabloların ulaşamayacağı açık alanlarda internete bağlanma imkânı, uygulama ve bakım maliyeti daha düşük bir teknoloji seçeneği olduğunu görebiliriz. Uygulamanın kısıtlı yönlerinin en önemlisi sinyal kapasitesinin ulaşabileceği mesafedir. Wi-Fi vericilerinin hızlarına göre çeşitli bağlantı kanalları mevcuttur. Vericinin kalitesine göre 33 – 66 metre yarıçapında (Lacan ve McBride'a göre teorik olarak 3,5 km çapında bir alanda kullanılabilir. Bu durum daha çok hangi tür ekipman ve yazılım kullanıldığına bağlıdır (Wang, 2011). Literatürlerde, Wi-Fi parkların tesisinde yatay ve dikey olmak üzere iki tür anten kullanıldığı anlatılmaktadır.

Parkın planında sinyallerin nereleri kapsamaya isteniyorsa, yapboz yapar gibi bu iki tür anteni kullanarak Wi-Fi hizmeti verilmek istenen alan doldurulmalıdır. Kamusal açık alanda Wi-Fi uygulaması söz konusu olunca vejetasyon, binalar, heykeller vb. gibi sinyali zayıflatacak etmenler çoğalmaktadır. Bu durum karşısında sinyal kalitesini korumak için alandaki modem sayısını arttırmak gerekebilir (Şekil 5).

3.3. Kullanıcı Profillerine Yönelik Mekân Tasarlama

Mekân tasarımı işlemi, hizmet verilecek hedef kullanıcı gruplarına göre oluşturulmalıdır. Örneğin uzun süreli kullanıcılar (true mobile), uzun süre interneti kullandıkları için, buldukları mekânın daha konforlu, ferah, sakin ve gürültüsüz olmasını isterler. Direk güneş ışığı almayan, uygun bitkilerle gölgelendirilmiş oturma mekânları kullandıkları cihazın ekran parlaklığını rahat algılamalarına uygun olmalıdır. Parkların ana sirkülasyon yollarından uzakta, sakin yerlerde ve bireysel olarak rahat olabilecekleri şekillerde konumlandırılmalıdır. Bu kullanıcıların bulunduğu mekânlarda yürüyüş/geçiş yolları kullanıcıların arkasından değil, önünden verilmelidir. Çoğu insan interneti kullanırken cihaz

ekranının başkaları tarafından görülmesinden rahatsız olur. İnternetin hızlı ve sorunsuz olmasını istenmektedir (Anonymous, 2006; Wang, 2011).

Şekil 5: İdeal kapsama alanı hacmi (Wang, 2011). (100 feet = 30.48 m).

Sosyalleşmek amacıyla orta süreli kullanıcılar (socilaizer) ise, genellikle eğlence amacıyla bir araya gelen arkadaş grupları olduklarından, beş ya da altı kullanıcının bir arada oturabileceği mekân çözümleri oluşturulmalıdır. Bu kullanıcı grubu için, genellikle içe dönük, insanların birbirlerinin yüzlerini görebileceği dairesel oturma mekânları oluşturulur. Yine true mobile kullanıcıları için olduğu gibi, kişiler Wi-Fi cihazlarının ekranlarının başkaları tarafından görülmesini istemeyebilir. Fakat birbirinden tamamen kopuk da olmamalıdır. Wi-Fi parkın en yoğun, asıl kullanıcıları bu grubu oluşturur (Anonymous, 2006; Wang, 2011).

Ayaküstü, kısa süreli kullanıcılar (passer-by), Wi-Fi parklarının asıl kullanıcıları değildir fakat en hareketli kullanıcılarıdır. Genellikle internet bağlantısından bekledikleri, hızdan önce devamlılıktır. Wi-Fi bağlantısının devamlılığı parkın büyüklüğüne, kullanılan anten sayısına ve kalitesine göre değişiklik gösterdiğinden genellikle bu kullanıcılar, vericilerin yakınlarında birkaç dakika oyalanırlar. Parktan geçtikleri süre boyunca internet bağlantısı sorunsuz ise bekleme yapmadan parktan çıkabilirler. Otobüs ya da metro duraklarında bekleyen yolcular da, buldukları mekânda kısa süreli kullanıcı oldukları için bu gruba dahil edilirler (Anonymous, 2006; Wang, 2011).

Düşük gelirli (economically disadvantaged) kullanıcılar, cihazları olup internet hizmeti satın alamayanlar, ya da cihazları da olmayan bireylerdir. Bu gruptaki kullanıcılar için bilgisayar temini de

yapılmalıdır ve tasarlanan yerler ekipmanların çalınmaması için iç mekânda olmalıdır. Genellikle toplu taşıma duraklarının olduğu yerlere yakın olması, kullanıcıların zaman kaybetmeden, internetteki işlerini halledip yaşantılarına devam etmelerini sağlayacağı için daha uygundur (Anonymous, 2006; Wang, 2011).

3.4. Sirkülasyon

Wi-Fi parklarında sirkülasyon düzenlenirken, kullanıcı gruplarına göre farklı mekanlar planlanmalıdır. Çoğu internet kullanıcısı, interneti aktif olarak kullandığı an hareketsizdir. Bunun dışındaki zamanlarda sirkülasyonu kullanırlar. Sirkülasyon düzenlenirken ekran parlaklığı problemi oluşturan yoğun ışık alan mekânlar ve ekranın başkaları tarafından görülmemesi gibi iki ana problem üzerinde durulmalıdır. Ekranın başkaları tarafından görülmemesi, kişisel bilgilerin güvenliği bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle sirkülasyon akışının ekranların paralelinde olması önerilir. İnternet kullanıcılarının oturma mekanları ile yollar birbirini kesen şekillerde tasarlanırsa hata yapılmış olur, internet kullanıcılarının dikkati dağılır ve kendilerini huzursuz hissederler (Anonymous, 2006; Wang, 2011).

3.5. Bitki Örtüsü

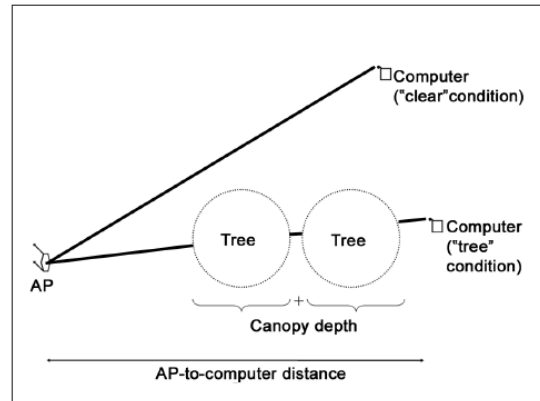
Dış mekân tasarımının en önemli elemanlarından biri bitki materyalidir. Bitki örtüsü sinyal dağılımını etkileyebilir (Tablo 2).

Her ne kadar Tablo 2’deki standartlara göre, sınırlara yüksek, merkeze doğru alçak boylu bitkiler kullanmak gerekse de, ağaçlar Wi-Fi bağlantısını kesecek kadar engel oluşturmamaktadır. Ağaçlara rağmen cihazların Wi-Fi’ı algılayabilmeleri mümkündür (Lacan ve McBride, 2009).

Lacan ve McBride, kentlerde yetiştirilen ağaçların karakterleri doğrultusunda Wi-Fi sinyallerini nasıl etkilediğini saptamak amacıyla iki aşamalı bir deney yapmışlardır. 2007’nin Mayıs ayında, öğle saatlerinde, kuru ve rüzgarsız hava koşullarında *Liriodendron tulipifera* ağacını Wi-Fi anteniyle bilgisayar arasında alarak sinyalin gücü ölçülmüştür. Aynı deney, 2008’in Şubat ayında, ağaç yapraksızken tekrar edilmiştir. Kışın yapılan ölçüm, yazın yapılan ölçüme göre 0,05 kat daha fazla sinyal gücü alındığını ortaya çıkarmıştır (Şekil 6).

Tablo 2. Bitkilerin sinyal iletimi üzerine etkileri (Wang, 2011).

	Gövde Yüksekliği	Yapraklar	Fonksiyon	Sinyal İletimi
Ağaç / Çalı	Yüksek	Seyrek	Gölge ağacı	
	Yüksek	Yoğun	Park sınırında bordür ağacı	
	Düşük	Seyrek	Süs bitkisi (ağaç, ağaççık)	
Çim	Düşük	Yoğun	Park içinde bordür ağacı	
	Düşük	Yoğun	Yer örtücüler	

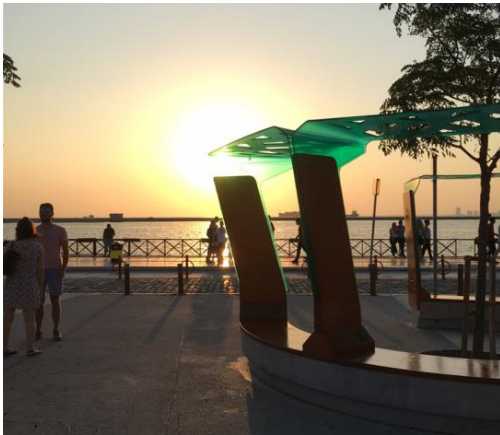
Şekil 6: Deneyin şematik görünümü (Lacan ve McBride, 2009).

Kullanılan ağaçlar seyrek dallanması ve kısa yaprakları nedeniyle arkasını gösteren türler ise sinyal geçişi daha kolay olmaktadır (*Araucaria heterophylla*, *Araucaria araucana*, *Washingtonia robusta*, *Chamerops exelsa*, *Phoenix dactylifera* gibi). Fakat yoğun yapraklanma ve dal strüktürü geliştirip yeşil bir duvar oluşturan bitkiler (*Cupressus sempervirens*, *Quercus sp.*, *Aesculus hippocastanum*, *Picea sp.*, *Abies sp.*, gibi) sinyal geçişini zorlaştırarak bağlantıyı zayıflatırlar. Bu tarz gelişim gösteren

ağaçların parkların merkezlerinde kullanılmaması gerekir. Antenler yüksek noktalara yerleştirileceğinden, alçak boylu bitkiler sinyal dağılımını göz ardı edilebilir düzeyde etkileyebilmektedirler.

3.6. Detaylar

Yukarıda bahsi geçen parametreler dışında, antenin yeri ve estetik görünümü, oturma mekânlarının konforu ve güç kaynakları gibi kriterler de göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanıcı profillerine göre farklı şekillerde dizayn edilmesi gereken oturma gruplarında en önemli faktör rahat olmasıdır. İnsanların interneti ne kadar uzun kullanabileceğı, oturuş pozisyonuna ve rahatlığına da bağılıdır. Bu bağlamda ekran ve göz arasındaki mesafe, sırtın rahat bir yüzeye düzgün bir açıyla yaslandırılması, dizüstü bilgisayar kullanıcıları için laptopu koymak ve bileğı dayamak için uygun tasarımlar oluşturulmalıdır. Dünyanın birçok yerinde Wi-Fi parkları bu amaçla hizmet veriyor olmasına rağmen, bu bilgilerin kamuoyuna duyurulması gerekmektedir. Parkların girişlerinde, kapsama alanıyla ilgili detaylar bir levhada gösterilebilir (Forlano, 2008). Güç kaynakları, internet kullanım süresinde temel belirleyicilerdendir. İnternet yoğun bir şekilde kullanıldığında cihazların bataryaları normalden daha çabuk biter. Bu nedenle güvenli şekillerde prizler, özellikle uzun süreli internet kullanıcılarının bulunduğu mekanlarda tesis edilmelidir. Daha çevreci bir yaklaşımla sorunun çözülebilmesi için güneş pilleri uygun çözümlerdendir (Şekil 7).

Şekil 7: İzmir Pasaport internet parkındaki güneş enerjisi ile elektrik üreten oturma birimleri

4. Tartışma ve Sonuç

Kent peyzajının değışen insan kültürüne uyum sağlayabilmesi, devamlılığı açısından son derece

önemlidir. Bu bağlamda hayatlarımızın ayrılmaz bir parçası olan interneti de dış mekânda rahatlıkla kullanabilmek için bazı değışiklikler yapılmalıdır. Türkiye’de yenilerde kullanıma sunulmuş olan 4,5 G teknolojisi, hem cihazların pil ömrünü çok hızlı tüketmektedir, hem GSM operatörlerinin kent içinde daha çok verici tesis etmesini gerektirdiğı için radyoaktif alanları arttırıp yoğunlaştırmaktadır. Günümüz teknolojisiyle bu hizmetler sadece cep telefonlarında ve tablet bilgisayarlarda bulunmaktadır, diz üstü bilgisayarlar aracılığıyla GSM operatörlerinin sağladığı bu 3G ve 4,5 G teknolojisinden henüz faydalanılamamaktadır. Wi-Fi teknolojisinin kamusal alanlarda yaygınlaştırılmasının temel nedenlerinin arasında bu sebepler de yer almaktadır. Wi-Fi teknolojisiyle ilgili uygulama safhasında sıfırdan bir Wi-Fi parkı tasarlamak ve var olan bir parka Wi-Fi teknolojisini entegre etmek olarak iki yol mevcuttur. İkinci yol kullanılacaksa, belirtilen kriterler doğrultusunda, merkezdeki boylu ve yoğun gelişim gösteren ağaçların sinyal yayılımına etkisini minimuma indirecek noktalar tespit edilerek, gerekirse parkta bazı değışiklikler yapıp, park kullanıma uygun hale getirilebilir.

Wi-Fi parkların tüm dünyada yakın zaman içinde çoğalacağı kaçınılmazdır. Ancak insan, hayvan ve bitki üzerindeki olası olumsuz etkilerini net bir şekilde belirlemek için bu alanda daha çok araştırma yapılmalıdır. Bazı bitki türlerinin, diğerslerine göre radyasyona daha dayanıklı olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, Wi-Fi parklarda antenlerin yakınına dikilecek bitkilerin bu çalışmalarla daha da spesifikleştirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde de örnekleri çoğalan internet parklarında da, Seattle örneğinde olduğu gibi öncelikle kullanıcı profillerinin belirlenmesi, ardından her bir kullanıcı tipi için farklı mekanların tasarlanması gerekmektedir. Aksi yapılırsa, bu tarz çalışmalar bir parka güneş enerjisini depolayan birkaç bank ve Wi-Fi vericileri koymaktan öteye geçemez. Bunun sonucu olarak sınırlı kullanım potansiyeline sahip olurlar.

KAYNAKÇA

Al-Shafi, A. ve Weerakkody, V.; 2008. “Adoption of Wireless Internet Parks: An Empirical Study in Qatar”. European and Mediterranean Conference on Information Systems. May 12-26, 2008, Dubai, BAE.

- Anonymous, 2013. Wikipedi: Bilişim Çağı. http://tr.wikipedia.org/wiki/Bili%C5%9Fim_%C3%87a%C4%9F%C4%B1#cite_note-2, (Erişim Tarihi: 26.12.2013).
- Anonymous, 2014a. İnternet. http://enformatik.kku.edu.tr/dokumanlar/BOLUM-7_INTERNET.pdf, (Erişim Tarihi: 04.08.2014).
- Anonymous, 2014b. Pew Research Internet Project. Wireless Internet Access. <http://www.pewinternet.org/Reports/2007/Wireless-Internet-Access>. (Erişim Tarihi: 30.12.2013).
- Anonymous, 2017a. The Global Public Wi-Fi Network Grows to 50 Million Worldwide Wi-Fi Hotspots. <https://www.ipass.com/press-releases/the-global-public-wi-fi-network-grows-to-50-million-worldwide-wi-fi-hotspots/> (Erişim Tarihi:24.11.2017).
- Bell, D., 1976. *The Coming of Post - Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. Basic Books.
- Castells, M., 1999. *The Information Age, Volumes 1-3: Economy, Society and Culture*. Wiley-Blackwell.
- Forlano, L. 2008. "Anytime? Anywhere?: Reframing debates around community and municipal wireless networking." *The Journal of Community Informatics* 4.
- Hampton, K., Gupta, N. 2008. Community and Social Interaction in The Wireless City: Wi-fi Use in Public and Semi-public Spaces. *New Media & Society*.
- Horrigan, J., 2007. "Wireless Internet access, Pew Internet & American Life Project."
- Lacán, I. ve McBride, J., R.; 2009. "City trees and municipal wi-fi networks: Compatibility or conflict?" *Arbiculture & Urban Forestry* 2009. 35(4): 203–210.
- Park, N. 2010. "Integration of Internet use with public spaces: College students' use of the wireless Internet and offline socializing." *Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*.
- Taylor, S., Young, A., Noronha, A., 2012. What Do Consumers Want From Wi-Fi? Insights from Cisco IBSG (Internet Business Solution Group) Consumer Research.
- Wang, .G., 2011. Guidelines for Outdoors Wi-Fi Space Design. Landscape Architecture in the Graduate College of the University of Illinois at Urbana-Champaign, Master Thesis, 2011.
- Webster, F., 2001. "Theories of the Information Age 2". S. 30. Routledge.

Sorumlu Yazar :

Osman ZEYBEK

e-mail:osmanzeybek@windowslive.com

ANTALYA AKDENİZ ÖRNEKLERİ İLE KIRSAL KÜLTÜREL PEYZAJ KARAKTERLERİ

Meryem ATİK^{1*}

¹ Akdeniz Üniversitesi, Peşaj Mimarlığı Bölümü

* meryematik@akdeniz.edu.tr

Özet: Peşaj bir alandaki doğal ve kültürel unsurların tümü, kültür ise geçmişten günümüze taşınmış değerler bütünüdür. Kültürel peşajlar insanoğlu ve doğal çevre arasındaki karşılıklı ilişkiler bütünü olup, insan ve doğa arasındaki etkileşim peşaja farklı karakterler katmaktadır. Kırsal kültürel peşajlar, geleneksel alan kullanım örneklerini içeren, yerel mimari ve yöreye özgü yapıların doğal çevre ile tamamlandığı alanlardır. Bu çalışmada Antalya, Akdeniz örneğinde kırsal peşajlar farklı karakterleri ve kültürel arayüzleri ile alınmıştır. Başta geleneksel alan kullanım modelleri, yöresel mimari ve yerleşimleri ile öne çıkan kırsal peşaj karakterleri ve geçmiş ve bugün, insan ve doğa, kültür ve mekan arasındaki arayüzleri ile çalışma sonuçlarının kırsal alanlara peşaj ölçeğinde bir yaklaşım getirmesi ve kırsal kültürel peşajların anlaşılmasına katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel peşaj, kırsal peşaj, peşaj karakteri, arayüz, Antalya

Rural Cultural Landscape Characters with Mediterranean Examples in case of Antalya

Abstract: Landscape is the cultural and natural elements in an area while culture is the accumulation of values that have been carried from past to present. Interrelations between man and nature add to different characters to the landscape. Rural cultural landscapes are the areas where natural environment enclose the traditional landscape use patterns, vernacular buildings and traditional settlements. In this study rural landscape from the Turkish Mediterranean were evaluated with different characters and cultural interfaces in case of Antalya. It is hoped that study results would bring a landscape scale approach and contribute to the understanding of rural cultural landscapes regarding to their characters.

Keywords: Cultural landscape, rural landscape, landscape character, interface, Antalya

1. Giriş

Peyzaj bir alanının doğal ve kültürel özelliklerinin bütününi ifade etmektedir. Öztan (1969) peyzajı çevre içinde yer alan değişik karakterdeki doğal ve kültürel elemanların herhangi bir noktadan görüş açısı içine girebilen bütün halindeki görünüşü olarak tanımlamıştır. Peyzajın uluslararası ölçekte ele alındığı Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'ne göre peyzaj insanlar tarafından algılandığı şekliyle, özellikleri insan ve/veya doğal faktörlerin etkileşimi ve faaliyetleri sonucu oluşan alanlardır (Council of Europe, 2000; Resmi Gazete 2003). Peyzajdaki insan varlığı kültürel peyzajı tanımlarken; insan ve doğa etkileşiminin farklı formları peyzaja kentsel, kırsal gibi farklı karakterler kazandırmaktadır.

Kültür geçmişten günümüze ulaşan değerlerin bütünüdür. Latince 'colere' kelimesinden gelen kültür bakmak, korumak, üretmek anlamlarıyla kullanılmaktadır (Naveh 1995, Atik ve ark. 2010). Türk Dil Kurumu kültürü "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin" olarak tanımlamaktadır (TDK 2005).

İnsan tarafından yaratılan kültür aynı zamanda insanoğlunun peyzajdaki varlığını tanımlamaktadır. Bu anlamı ile peyzajın doğal formdan kültürel forma dönüşmesi sürecinde peyzajın görünümü ve yapısı değişirken kültürel unsurlar peyzaja yeni değerler kazandırmaktadır. Tarihsel ve toplumsal gelişme sürecinde içinde oluşan bütün maddi ve manevi değerler ile kültürün oluşumunda ve bir sonraki nesillere iletmede kullanılan araçlardan biri de kültürel peyzajdır. Coleman (2003)'a göre kültür bir anlamda inançlarımızı ve değerlerimizi şekillendiren, kaynakları ile yaşantımızı sürdürdüğümüz peyzajdan doğmuştur. Kültürel peyzaj insanlar tarafından bilinçli olarak oluşturulmuş ve/veya doğal peyzajın farklı amaçlarla değiştirilmesi sonucu ortaya çıkan alanlar olarak tanımlanabilir. Bayer (1977)'e göre kültürel peyzaj doğadaki varlıkların veya objelerin bütününe veya bir bölümünün, insan eliyle değiştirilmiş veya oluşturulmuş olduğu yörelerdir.

İnsanoğlunun var olma çabası peyzajın kültürel bir ürüne dönüşüm sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Kültür tarihinde başta tarım olmak üzere hayvancılık, yerleşim, ulaşım, enerji, madencilik gibi alan kullanımları toplumsal ve tarihsel değerleri ile kültürel peyzaj örneklerini ortaya koymuştur. Diğer

yandan peyzajın landschaft – lanscape gibi Anglo-Sakson Avrupa dillerinde 1500'lere kadar uzanan tanımlarda insanların yaşadığı, işlenmiş, şekil verilmiş bir anlamda kültüre alınmış alan anlamını taşımaktadır (Krönert ve ark. 2001; Antrop 2005). Hint-Avrupa dillerinde ise Latince "pagus" sınırları tanımlanmış kırsal alan, bölge anlamına gelmektedir. Tanım zaman içinde Fransızca "pays" veya "paysage" kelimesine dönüşmüştür. Peyzaj Türkçeye ise ilk olarak sanat akımlarının ve özellikle de resim sanatının etkisiyle Fransızca manzara anlamındaki paysage kelimesinden geçmiştir (Güler 1994). Peyzajın yazılı kaynaklarda 1900'lerin başında Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Mecbuasında Fransızca kırsal manzara anlamıyla kullanıldığı bilinmektedir (Atik ve Karadeniz 2018).

Kültürel peyzajlar 1900'lerde akademik çevrelerde özellikle de Coğrafya alanında çalışılmaya başlanmış ve 1992'de de Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından uluslar arası bir kimlik kazanmıştır. IUCN'ye göre kültürel peyzaj "Kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar" (Rössler 2006, Taylor 2011, IUCN 2014, UNESCO 2017). Sauer (1945)'e göre kültürel peyzaj; bir kültür grubu tarafından doğal peyzaja şekil verilmesidir. Burada kültür araç, doğa ortam, kültürel peyzaj ise bu etkileşimin ürünüdür.

Doğa ve insan arasındaki karşılıklı etkileşim peyzaja farklı nitelikler kazandırmakta, peyzajın doğal ve kültürel, kentsel ve kırsal olarak tanımlanmasını mümkün kılmaktadır. Doğal ve kültürel peyzajlar arasındaki geçiş süreçlerini temsil eden kırsal alanlar doğal değerlerin nasıl kültürel değerlere dönüştüğünü ve değiştğini ortaya koymaktadır. Akdoğu (2014)'ya göre kırsal peyzajlar bir yandan mevcut ekolojik koşullara, diğer yandan da onu işleyen toplumların geleneklerine göre şekillenmektedir

Kırsal peyzajlar kırsal üretim biçiminin yerleşim dokusu ve yapı kültürüne yansıdığı ilginç, özgün ve yerel kimlik taşıyan mekanlardır (Kiper 2013). Tarihsel geçmişi ve süreçleri dikkate alındığında insanoğlunun doğa üzerindeki müdahalesinin ürünü olan kırsal alanlar farklı formları ile önemli kültürel değerlere sahiptir (Gottfried 1996) ve dünya genelinde pek çok kırsal peyzaj olağanüstü evrensel değeri ile dünya kültürel mirası olarak tanımlanmıştır.

Dünya mirası kültürel peyzajları içinde bir kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimi veya toprak kullanımının önemli bir örneği olarak yerel, kırsal yerleşimlerin peyzajın en önemli parçası olduğu alanlar; süregelen alan kullanımlarının peyzajın önemli bir parçası olduğu alanlar; çiftçilik, tarımsal faaliyetlerin geçmişte veya bugün peyzajın en önemli parçası olduğu alanlar ile kırsal kültürel peyzajlara uluslararası düzeyde koruma getirilmiştir (IUCN 2014, UNESCO 2017, UNESCO 2018). Bunlar arasında Şekil 1'de verilen Fransa'dan Causses ve Cévennes Akdeniz Agro-Pastoral Peyzajları, Meksika'dan Tequila-Volcano Agave Peyzajları ve İtalya'dan Val d'Orcia Kırsal Peyzajları yer almaktadır (Atik 2019).

Şekil 1. Dünya Mirası Kırsal Kültürel Peyzajlarından örnekler: a- Causses ve Cévennes (Fransa), b- Tequila-Volcano (Meksika), c-Val d'Orcia (İtalya) (UNESCO 2018)

Kırsal peyzaj doğal özellikler ile beraber insan faaliyetleriyle yoğrulmuş, yapı yoğunluğu az, geleneksel alan kullanım modelleri ve kültürel özellikleri ile öne çıkan ve çoğu zaman yaban hayatı, bitki örtüsü ve yaşam alanlarından oluşan doğal alanlar ile çevrelenmiş peyzajlardır. Geray (1999) kırsal alanı yerleşmelerin dışında kalan; tarım ve hayvancılıkla ilgili etkinliklerin yapıldığı alanları da içeren ve bucak, köy, mezra ve kom gibi adlarla anılan ve çeşitli ölçütlere göre kent sayılma aşamasına gelemeyen kasabaları içine alan insan yerleşimleri olarak tanımlanmaktadır. Ürgenç (2000) kırsal peyzajı insanların kentler dışındaki faaliyetleri sonucu oluşturdukları çevre görünümü olarak açıklamaktadır.

Kırsal peyzaj yanı zamanda tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık gibi yöre halkının günlük ihtiyaçlarını ve geleneksel yaşamlarını yansıtan ve insanın doğayı şekillendirdiği kültürel bir peyzaj tipidir. ASLA (2006)'ya göre kırsal peyzajlar insan ve doğanın uyumlu ortaklık içinde oldukları mekânlardır ve insanoğlunun yaratıcılığına güçlü imkânlar sunmaktadır. Cullotta ve Barbera (2011) kırsal peyzajları geleneksel kültürel peyzajlar olarak tanımlamışlardır.

Peyzaj karakteri bir peyzajı diğerinden ayıran, farklı kılan, iyi ya da kötü olduğu yargısına vardırın belirgin, ayırt edilebilir özelliklerin tümüdür (Swanwick, 2002, Wascher 2005, RedCar ve Cleveland Village 2010, Tudor 2014). Swanwick (2002)'e göre peyzaj karakteri; çevremizi anlayabilmemizi sağlayan jeoloji, topoğrafya, toprak, bitki örtüsü, alan kullanımları, yerleşim yerleri gibi farklı bileşenlerin farklı kombinasyonlardan ortaya çıkan bir desendir. Yu (2008) peyzaj karakteristiklerini belirli bir zaman dilimindeki ve mekândaki bir görünüşü, manzarayı diğerinden ayıran özellikler olarak tanımlamaktadır.

Kırsal peyzaj karakterleri başta tarım ve hayvancılık olmak üzere geleneksel alan kullanım modelleri, yöreye özgü yapılar ve kırsal yerleşimler ile öne çıkmaktadır. Kırsal peyzajların ve kırsal peyzaj karakterlerinin sınıflandırılmasında ise farklı yaklaşımlar mevcuttur. Cloke (1977) kırsal peyzajlardaki kırsallığı erişebilirlik ile doğru orantılı olarak, Adak (1997) ise kırsal peyzajları konumuna göre sınıflandırmıştır. Diğer bir yaklaşım ise idari sınırlar itibariyle nüfus yoğunluğuna göre yapılan sınıflandırma olup, bu yoğunluk ülkelere göre değişmektedir (Kanabakan 2011).

Kırsal peyzajlar ile ilgili çalışmaların özellikle 2. dünya savaşından sonra başlamıştır. Özellikle savaşın yıkımından ve sosyo-ekonomik sonuçlarından kurtulmak üzere Avrupa'da hız kazanan endüstrileşme ve kentleşme ile kırsal alanların önem kazandığı görülmektedir (Kanabakan, 2011). Nüfus ve endüstri yoğunluğunun fazla olduğu orta ve kuzey Avrupa ülkelerinden kırsal alanlara yönelik çalışmaların başlamıştır. Bu ülkelerin başında İngiltere gelmektedir. Kırsal bölge çalışmalarının 1940'lara kadar uzandığı İngiltere'de da 1970'li yılların başında kırsal alanlar bölge planları kapsamında değerlendirilmeye başlanmış ve 1990'lardan itibaren Köy Tasarım Raporu (Village Design Statment)'ları temel alınarak kırsal alanlara ilişkin detaylı politikaların üretilmesi benimsenmiştir. Bugün İngiltere genelinde yöre halkı ve yerel kuruluşların etkin katılımı ile kırsal yerleşimler için Köy Tasarım Raporları hazırlanmakta ve kırsal alanların ve yerleşimlerin fiziksel gelişimlerine temel altlık oluşturulmaktadır.

Kırsal alanların planlanması ve özellikle de tasarlanması ile ilgili olarak Amerika Birleşik Devletlerinde 1965 yılında yürürlüğe giren "Road Beautification Act (Yol Güzelleştirme Kanunu)" çerçevesinde hazırlanan "Park Yolları ve Manzara Yolları" programı ise kırsal alanların ve çevrelerinin

temel alınacaktır. Burada peyzajın kültürel arayüzleri geçmiş ve bugün arasında, insan ve doğa arasında, kültür ve mekan arasında, görünen ve görünmeyen arasında gerçekleşen etkileşimlerle değerlendirilecektir (Tablo 2).

Tablo 2: *Peyzajın kültürel arayüzleri (Palang ve Fry 2003, PECSRL 2006, Atik ve ark. 2013'dan geliştirilmiştir)*

Arayüzler	İçeriği	Kültürel Değeri
Geçmiş ve bugün arasında	Geçmiş ve bugün arasındaki arayüzler kültürel peyzajlara zaman derinliği katmaktadır	Gelenekler, görenekler, kültürel değerler
İnsan ve doğa arasında	Peyzaj ve doğa arasındaki arayüzler peyzajdaki süreçleri ve ürünlerin anlaşılmasını sağlar	Yöreye özgü geleneksel yapılar
Kültür ve mekan arasında	Kültür ve mekan arasındaki arayüzler peyzajdaki kültürel kimliği ve sadece söz konusu peyzaja ait farklılıkları tanımlamayı mümkün kılar	Kırsal peyzajlardaki desenler, alan kullanım şekilleri, yöresel mimari
Görünen ve görünmeyen arasında	Görsel ve ruhsal, manevi değerler arasındaki arayüzler peyzajın görsel karakterlerine atfedilen manşlar ve peyzajın nasıl algılandığı ve yorumlandığının bilgisini sunar	Manevi, kültürel değerler

3. Antalya, Akdeniz Örneğinde Kırsal Kültürel Peyzaj Karakterleri

3.1. Alan Kullanım Faaliyetleri

Alan kullanımları kırsal alanlarda yaşayan toplumların başta gıda olmak üzere tarım ve hayvancılık faaliyetleri üzerinde gelişmekte ve çeşitlenmektedir. Bu faaliyetlere bazı örneklerinde ormancılık, madencilik, rekreasyon, doğa koruma gibi örnekler de eklenmektedir. Değişen ve devam eden arazi kullanımları incelendiğinde insanların çevre ile etkileşimlerinin nasıl geliştiği ve hangi çözümler üretildiği açıkça görülebilir. Örneğin işlenebilir düzlük arazinin azlığı Demre örneğinde akarsu vadilerinin tarım amaçlı kullanımı ile çözümlenmiştir. Dağlık arazi yapısı ile Alanya, Alacami ve bölgedeki diğer pek çok örneğinde olduğu gibi teras çözümlerini beraberinde getirmiştir (Şekil 3).

3.2. Alan Örtü Organizasyonu

Kırsal alanlardaki fiziksel yapı, baskın arazi örtüsü ve doğal formların bir araya gelme durumunu ifade etmektedir. Topografik farklılıklar, ulaşımın varlığı, özellikle su gibi doğal kaynakların varlığı veya yokluğu/ çokluğu veya azlığı, gelenekler, ekonomik faktörler peyzajdaki alansal organizasyonunda önemli rol oynamaktadır.

Alan kullanımının doğal çevre ile etkileşiminin farklı formları peyzajdaki deseni ve alan örtüsü organizasyonunu oluşturur. Burada doğal ve insan yapımı kültürel unsurların hangi oranlarda ve nasıl bir araya geldiğini aynı zamanda peyzaj karakterlerinin yöreye özgü örneklerini de içerebilir (Şekil 3). Alanın konumu, karayolu sistemleri ve

ulaşım ağlarının ve önemli su kaynaklarının varlığı ve yokluğu, topografik yapı alan örtü organizasyonunun oluşumdaki faktörlerdendir.

Şekil 3: *Demre, Akarsu Vadisi (a) ve Alanya, Alacami (b) örneklerinde alan kullanım faaliyetleri ve alan örtü organizasyonu*

3.3. Doğal Çevreden Etkileşim

Dağlar, nehirler, göller, ormanlar gibi kırsal alanlarda öne çıkan ve konumu tanımlayan belli başlı doğal oluşumlardır ve çoğu zaman geleneksel alan kullanımları, yapım teknikleri, gelenek ve görenekler peyzajın doğal yapısı, biyofiziksel ve ekolojik sistemlere göre şekillenmektedir. Doğal çevreden etkileşim çoğu zaman peyzajdaki "çevreleme" ile öne çıkar. Burada kırsal peyzajlara sınır oluşturan doğal formların neler olduğu önemlidir. Ormanlık araziler, vadiler, sırtlar ve kıyılar doğal çevre ile olan etkileşimi tamamlarlar.

Gündoğmuş, Çayırözü örneğinde olduğu gibi dik ve eğimli topografya, vadiler ve dereler birer doğal sınırlayıcı oldukları kadar doğal çevre ve çevreleme unsurlarıdır ve çoğu zaman kırsal peyzaj karakterlerine çeşitlilik katar (Şekil 4).

Şekil 4: *Gündoğmuş, Çayırözü örneğinde doğal çevreden etkileşim*

3.4. Kültürel Yapı ve Gelenekler

Kırsal alanlarda yaşayan toplulukların ve halkın süregelen gelenek ve görenekleri ile ilgilidir. Çoğu zaman gelenekler ve kültürel yapı binalar, yollar, köy meydanları, kültürel bitki örtüsünde gelişen çeşitliliği tanımlamaktadır. Geleneksel yapı formları, yapım teknikleri, tarım ve hayvancılık ürünleri kırsal yaşamın devamını sağlarken aynı zamanda bu alanları diğerlerinden ayıran karakterleri ortaya koymaktadır.

Kültürel yapı ve gelenekler buğdayı işlenmiş ürüne dönüştüren değirmenler gibi somut olabileceği gibi Serik örneğinde deve güreşleri gibi yöre halkının kutlaması ile canlı tutulan gelenekler de olabilmektedir (Şekil 5).

Şekil 5: Serik, deve güreşleri (a), gelenekler (b) ve değirmen (c) örneklerinde kültürel yapı

3.5. Sınır Elemanları

Sınır elemanları alan kullanımlarını birbirinden ayırmakta, arazi mülkiyetini göstermekte ve özellikle Akdeniz bölgesinin yüksek dağlık yapısında arazinin teraslanarak erozyonun kontrolünü ve zor şartlarda tarımsal üretimin gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla bulunmuş en eski çözüm yapılarıdır. Burada yörede doğal olarak kendiliğinden bulunan malzemenin kullanımı yöreye özgü sınır elemanlarını oluşumunu sağlamaktadır. Serik, Demirciler örneğinde taş üzeri tahta kullanımı her iki malzemenin varlığı yanında sınır elemanının hem fiziksel hem de görsel kontrole yönelik olduğu göstermektedir. Yerel ekonominin hayvancılığa dayalı olduğu İbradı, Başlar örneğinde ise çalı kullanımları ile temelde hayvanların bahçe içindeki ve/veya bahçe dışına olabilecek hareketinin kontrolü amaçlanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6: Serik, Demirciler (a) ve İbradı, Başlar (b) örneklerinde sınır elemanları

3.6 Alan Kullanımları ile İlgili Bitki Örtüsü

Kırsal alanlarda uzun zamandır süregelen ve kırsal yaşamın devamında önemli yer tutan ve kırsal karakterin önemli unsurlarını oluşturan bitki örtüsüdür. Tarımsal üretim şekli ve ürün desenine bağlı olarak farklılık gösteren bitkilerin büyük bir kısmı ekonomik anlamda ürün değeri olan kültüre alınmış bitkilerden oluşmaktadır. Muz, narenciye, zeytin, nar, badem, elma, buğday, üzüm gibi Antalya bölgesinin farklı kesimlerinde tanımlayıcı olabilmektedir.

Alan kullanımları ile ilgili bitki örtüsü sadece üretimi yapılan kültür bitikleri olmayıp, aynı zamanda, yol boyları, hendekler, dereler, tarla ve

bahçe aralarındaki doğal bitki koridorları gibi örnekleri de içerebilmektedir.

3.7. Binalar ve Geleneksel Yerleşimler

Kırsal alanlarda barınma, üretim, depolama, ulaşım gibi farklı ihtiyaçları karşılamak amacıyla inşa edilen yapılar yöreye özgü nitelikleri ile alan kullanımlarından sonra kırsal karakterlerin en belirleyici unsurlarıdır. Burada başta köy evleri olmak üzere, ambarlar, arı kovanları, köprüler, değirmenler, seralar kırsal alanlarda öne çıkan önemli yapılarıdır

Kırsal binalar ve yapılar genellikle kendi bölgelerinde yaygın ya da yöreye için benzersiz olabilmekte ve yerli tasarım örneklerini sergilemektedirler. Kaş, Yaylaklıncılı örneğindeki konut yapısı duvarla çevrili bahçe içindeki depo, samanlık ve ahır içerirken; Finike, Yeşilköy örneğindeki geleneksel yapı farklı girişleri ile alt katta ahır, üst katta ise samanlık görevi üstlenmektedir (Şekil 7).

Şekil 7: Kaş, Yaylaklıncılı (a) ve Finike, Yeşilköy (b) örneklerinde geleneksel yapılar

4. Sonuçlar

İnşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamıyla ve tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerlerin tümü olan kültür ve kültürel süreçler boyunca peyzajın farklı formları ortaya çıkmıştır. Burada insanın peyzajdaki varlığı ve peyzajı etkileme durumu kültürel peyzajların oluşumunu sağlamıştır. İnsan ve doğal faktörlerin zaman içinde etkileşimi sonucu oluşmuş kültürel peyzajlar insanlar tarafından bilinçli olarak oluşturulmuş, şekillendirilmiş alanlardır.

Kırsal kültürel peyzajlar ise beslenme ve barınma başta olmak üzere insanoğlunun hayatta var olma çabası ile başlayan ve farklı karakterler ile geçmiş – bugün, kültür – mekan, insan – doğa arasındaki etkileşimler ile özgün ve nadir örnekleri ile süreçlere, ürünlere dönüşmektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Kırsal kültürel peyzajlar ve peyzaj karakterlerinin gelişim aşamaları

Kırsal peyzaj karakterlerinin en belirleyici unsurları arasında kırsal yerleşimler, köyler gelmektedir. İklim, topografya, hidroloji gibi doğal çevrenin varlığı ile şekillenmiş, yörede bulunan erişilebilir yapı malzemeleri ile inşa edilmiş geleneksel yapılar ve bahçelerin iç içe geçtiği ve doğal çevreye uyumlu organik yapıdaki kırsal yerleşimler aynı zamanda kültürel miras alanlarıdır (Balta ve Atik, 2019).

Diğer yandan kültürel arayüzler açısından kırsal peyzaj karakterlerinin peyzaj zaman derinliği kattığı, peyzaja kimlik kazandırdığı ve nadir özellikler sunduğu anlaşılmaktadır (Tablo 3). Burada her bir kırsal peyzaj karakteri arayüz etkileşimi ile öne çıkmaktadır.

İnsan için beslenme ve barınma ihtiyacı her zaman varlığını sürdürecektir ve tarımsal üretim süreçlerinin farklı örneklerine konu olan kırsal peyzajlar çoklu karakterler ve fonksiyonları önemi koruyacaktır. Burada geçmişten günümüze ulaşan kültürel değerlerin mirasın anlaşılmasında, yorumlanması peyzajın korunması ve yönetilmesinde önemli katkı sunması umut edilmektedir.

Tablo 3. Akdeniz kırsal kültürel peyzajlarının kültürel arayüzleri

Arayüzler	Etkileşimi	Kırsal kültürel peyzaj karakterleri
Geçmiş ve bugün arasında	Zaman derinliği	Peyzaj karakterlerindeki geleneksel bilgi ve deneyimler peyzaja derinlik katmaktadır. Zeytin, buğday gibi ürünlerdeki yetiştirme, hasat ve depolama teknikleri aynı zamanda ambarlar, değirmenler gibi yöreye özgü yapılarla tamamlanmaktadır.
İnsan ve doğa arasında	Süreçler ve ürünler	Akdeniz bölgesi kırsal peyzajları tarih öncesinden beri insanın doğadan yararlanma çabası ile oluşmuş ve halen günümüz peyzajlarının önemli unsurlarını temsil etmektedir. İnsan ve doğa arasındaki süreçler teras bahçeler, teras seralar, sulama havuzları gibi ürünleri ile bugün hala devam etmektedir.
Kültür ve mekan arasında	Peyzajdaki kimlik ve nadirlik	Kırsal peyzajlardaki kimlik güçlü bir şekilde çevrenin kırsallığına ve tarım ve hayvancılık ile pastoral yaşama bağlıdır. Peyzajın kendine özgü kimliği ve nadirliği ise yöre kültürü ve gelenekler ile oluşmaktadır. Yörüklerin yüksek dağlara ve yaylalar yaptıkları göçlerde kullandıkları oba, kışlak gibi alanlar bugün kültür ve mekan arasındaki etkileşimin kanıtı olarak varlığını sürdürmektedir.
Görünen ve görünmeyen arasında	Karakterlerdeki görsellik ve özgünlük	Kırsal peyzajlardaki tarihsellik peyzajda görüntü durumdaki tarihi yapılarla ve geleneksel alan kullanımları ile öne çıkar. Bölgenin tarihsel sürecinde var farklı uygulamalar yöreye özgü somut ve somut olmayan manevi değerler katmışlardır.

KAYNAKÇA

Adak, M. 1997. Kırsal alan planlamasında politikalar Çorum İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara. Akdoğan, G. 2014. Kentleşme Sürecinde Kırsal Yerleşmelerde Yaşanan Peyzaj Değişimlerinin İrdelenmesi. TC İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Antrop, M. 2005. Why landscapes of the past are important for the future, Landscape and Urban Planning 70: 21–34.

ASLA, 2006. “Rural Landscape, An ASLA Professional Practice Network”. Fall 2006 <http://host.asla.org/groups/ruldpgroup> (Erişim 22.01.2013).

Atik, M., Danacı, H.M., Erdoğan, R. 2010. Perception of Plants in Ancient Times and Their

Use as Motifs Revealing Aspects of the Cultural Landscape in Side, Turkey. Landscape Research 35 (3): 281-297.

Atik, M., Bell, S., Erdoğan, R. 2013. Understanding Cultural Interfaces in the Landscape: a Case study of Ancient Lycia in the Turkish Mediterranean. Landscape Research 38 (2): 222-242.

Atik, M., Karadeniz, N. 2018. New approaches for new regions – Turkey. In Routledge Handbook of Landscape Character Assessment Current Approaches to Characterisation and Assessment Edited by Graham Fairclough, Ingrid Sarlöv Herlin, Carys Swanwick, Routledge Abington, UK, ISBN 9781138803886, pages 69 – 79.

Atik, M. 2019. Kültürel Peyzajlar – Dünyadan Örnekleri. In XXI. Peyzaj Mimarlığı Akademik Toplantısı Toplantısı Çalışma Sonuçları Edit. Şevket Alp, Emel Baylan, Pınar Bostan, Onur Şatır, Üyesi Feran Aşur, Gülçinay Başdoğan, Hilmi Ekin Oktay,

XXI. PEMAT 2018 Yılı Toplantısı Van YYÜ/Türkiye, Vameda Ofset Matbaacılık Reklam Sn. Tic. Ltd. Şti, Van, ISBN 978-975-7616-68-9, Sayfa 84.

Balta, S., Atik, M. 2019. Köy tasarımı rehberlerinin hazırlanmasında kırsal peyzaj karakterlerinin yeri: Antalya Elmalı örneği. Mediterranean Agricultural Sciences. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi 32(1):1-9.

Cloke, P. 1977. “An index of rurality for England and Wales”. Regional Studies 2(1): 31-46. Coleman, V. 2003. Cultural landscapes Charette, Background Paper, Cultural Landscapes Charette, NSW Heritage Office.

http://www.heritage.nsw.gov.au/docs/CLBackground9_03.pdf (Erişim 20.04.2010)

Council of Europe, 2000. The European Landscape Convention (STE n°176). <http://www.coe.int> (Erişim 20.04.2010)

Bayer, M.Z. 1977. Peyzaj Mimarisi Bölüm 1. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Geray, C. 1999. İslendirme Açısından Kırsal Gelişme Yöneltilerimiz. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 54 (2): 61-100.

Gottfried, H. 1996. Corridors of Value Rural Land in Rural Life. Rural Development Perspectives 12 (1): 11-14.

Güler, A.S. 1994. İkinci Meşrutiyet Ortamında Osmanlı Ressamlar Cemiyeti ve Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Batı Sanatı ve Çağdaş Sanatlar Programı, İstanbul.

IUCN, 2014. IUCN World Heritage Outlook 2014 - A conservation assessment of all natural World Heritage sites, IUCN International Union for Conservation of Nature Gland, Switzerland, ISBN 978-2-8317-1690-9, pages 35.

Kanabakan, A. 2011. Tanımlanması, Sınıflandırılması ve Envanter Örnekleri İle "Kırsal Peyzajlar. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Seminer Notu, Sayfa 37.

Kiper, T. 2013. Kentsel ve Kırsal Alanların Planlanmasında Kimliğin Rolü. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6 (2): 69-73.

Krönert, R., Steinhardt, U., Volk, M. 2001. Landscape Balance and Landscape Assessment. Springer-Verlag ISBN 3-540-67399-7.

McClelland, L.F., Keller J.T. 1999. Guidelines for Evaluating and Documenting Rural Historic Landscapes. National Register Bulletin, U.S. Department of the Interior National Park Service Cultural Resources, USA.

Naveh, Z. 1995. Interactions of landscapes and cultures, Landscape and Urban Planning 32: 43-54.

NPS, 2014. Characteristics of the Rural Landscape. National Register Bulletin, Guidelines for Evaluating and Documenting Rural Historical Landscapes, U.S. Department of the Interior, National Park Service. <http://www.nps.gov> (Erişim 07.09.2104).

Öztan, Y. 1969. Dendroloji ve Bitki Kompozisyonu Ders Notları. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

Palang, H., Fry, G. 2003. Landscape interfaces. In: Palang, H., Fry, G. (Eds.), Landscape Interfaces. Cultural heritage in changing landscapes, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, pp 1-14.

PECSRL, 2006. European rural future: Landscape as an interface, 22nd Conference of the Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape, 4-9 September, Berlin/Brandenburg, <http://www.geog.fu-berlin.de/~pecsrl/index.html> (Erişim 05.11.2009).

RedCar, Cleveland Village. 2010. "Redcar & Cleveland Local Development Framework", Landscape Character SPD

Resmi Gazete, 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun. Resmi Gazete tarih 10.06.2003, Kanun No 4881, <http://www.basbakanlik.gov.tr> (Erişim 14.05.2012)

Rössler, M. 2006. World Heritage Cultural Landscapes: A UNESCO Flagship Programme. Landscape Research 31 (4): 333-353.

Sauer, C.O. 1945. The Morphology of Landscape. University of California Publications in Geography 11(2): pages 19-53.

Swanwick, C. 2002. "Landscape Character Assessment Guidance for England and Scotland", The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage, 84 p, England.

Taylor, K. 2011. "Landscape and meaning Context for a global discourse on cultural landscapes values", In Managing Cultural Landscapes, Edit Ken Taylor, Jane Lennon, Routledge, 400 pages.

TDK, 2005. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası, ISBN 975- 16-0070-7 Ankara, 2243 sayfa.

Tudor, C. 2014. An Approach to Landscape Character Assessment. Natural England, ISBN: 978-78367-141-0, p:56.

UNESCO, 2017. "Cultural Landscapes History and Terminology". <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/#2> (Erişim 07.06.2018)

UNESCO, 2018. World Heritage Cultural Landscapes. WHC-World Heritage Centre, <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> (Erişim 30.04.2018)

Ürgenç, S.İ. 2000. Kırsal Peyzaj (Koruma-Onarım-Düzenleme). Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Fak. Yayın No-2000.004, ISBN 975-461-283-8.

Wascher, D.M. 2005. "European Landscape Character Areas -Typologies, Cartography and Indicators for the Assessment of Sustainable Landscapes", Landscape Europe, Oxford (2005).

Yu, B.C. 2008. Concept Interpretation: Landscape Scene Characteristic. Journal of Urban Planning and Development 11: 95-101.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesini 2140393 Nolu Araştırma Projesi ile destekleyen Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Grubu (TÜBİTAK)'a teşekkür ederim.

Sorumlu Yazar :

Meryem ATİK

e-mail: meryematik@akdeniz.edu.tr

KENT KORULARINDA BAKIM

Cemil ATA^{1*}

¹ Yeditepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı Bölümü
*acemil@yeditepe.edu.tr

Özet: Kent koruları kent içinde veya çevresinde bulunan küçük veya büyükçe alanlar kaplayan orman parçalarıdır. Bu alanlara koru denilmesi, o alanların insanlar tarafından bugüne kadar korunarak yaşatılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Korular orman özelliği taşıyan yerler olduğu için bakım müdahaleleri de genel anlamda ormanlarda olduğu gibi yapılmalıdır. Koru bir kent parkı değildir. Bir işletme ormanı da değildir. Ancak koruda tüm ekolojik koşullar oralara orman özelliklerini yaşatır. Korular tek ağaç türüne dayalı saf koru olabileceği gibi birçok ağaç türünün bir arada olduğu karışık koru da olabilir. Tek tabakalı, iki veya çok tabakalı olabilir. Yapraklı-ibrelili karışık korularda veya sadece gölge ağacı türlerinden oluşan korularda seçme kuruluşu gösterebilir. Koru oluşumu ve ağaç türleri dikkate alınarak korularda gençlik bakımı, sıklık bakımı ve budama, ayıklama ve budama, aralama (alçak aralama veya yüksek aralama) gibi teknik müdahaleler yapılır. Gençlik bakımında; gençliğe ışık verilmesi, karışımın düzenlenmesi, diri örtü ile mücadele, hastalıklarla mücadele, tamamlama dikimleri, karışımın zenginleştirilmesi ve ziynet türlerin karışıma kazandırılması konuları üzerinde durulur. Sıklık bakımı ve budama döneminde; sıklık yapısı bozulmadan azmanlarla mücadele ve karışımın düzenlenmesi, ayrıca gerekli sıklıklarda budama yapılır. Ayıklama döneminde; doğal dal budanması ve gövde ayrılması büyük ölçüde tamamlandığı için kuru dal budaması, gerekli diğer budama çalışmaları, karışımın düzenlenmesi ve ölümlerin gömülmesi gibi konular üzerinde durulur. Aralama döneminde; korunun kuruluşu ve ağaç türleri dikkate alınarak alçak aralama veya yüksek aralama yapılır. Alçak aralama, zayıf, mutedil ve kuvvetli alçak aralama şeklinde, yüksek aralama ise mutedil ve kuvvetli yüksek aralama şeklinde yapılır. Alçak aralama koruyu tek tabakalı orman yapısına götürür. Yüksek aralamada ise koru çok tabakalı orman veya seçme kuruluşundaki orman yapısına kavuşur. Koru hiçbir zaman kent parkı haline dönüştürülemez. Koru, koru olarak devam etmelidir ve mutlaka tüm kesim teknikleri doğru olarak uygulanmalıdır. Koruda hiçbir zaman odun istihsalı (eta-tomruk elde etme) düşünülemez, ancak koruda devamlılık ve sürekli gençleştirme ve ekolojik dengenin sağlanması temel anlayıştır.

Anahtar Kelimeler: Koru, Koru ormanı, Baltalık ormanı, Koruda süreklilik, Koruda aralama ve gençleştirme

CARE IN URBAN GROVES

Abstract

Urban groves are forests that cover small or large areas in or around the city. Calling these areas as preserve stems from the fact that these areas have been preserved and survived by people. Since groves are forest areas, maintenance interventions should be done in general as in forests. Preserve is not an urban park. It is not a business forest. However, all ecological conditions in the grove give them the forest characteristics. The groves may be pure grove based on a single tree species or mixed grove where many tree species are combined. It can be monolayer, bilayer or multilayer. In leafy-cone mixed groves or shade tree species only, the selection organization may show. Taking care of grove formation and tree species, youth care, frequency maintenance and technical interventions such as pruning, sorting and pruning, spacing (low spacing or high spacing) are performed in the groves. In youth care; The aim of this course is to give light to the youth, to regulate the mixture, to combat the living cover, to fight the diseases, to complement plantings, to enrich the mixture and to bring the trappings to the mixture. Frequency maintenance and pruning period; The struggle against the spores and arrangement of the mixture without disturbing the frequency structure, pruning is done at the necessary frequency. During the sorting period; Since natural branch pruning and trunk separation are completed to a great extent, subjects such as dry branch pruning, other necessary pruning work, arrangement of the mixture and burial of the dead are discussed. In the spacing period; low spacing or high spacing is made taking into consideration the establishment of wood and species of wood. Low spacing is performed in the form of weak, moderate and strong low spacing, and high spacing in the form of moderate and strong high spacing. The low spacing leads to the single-layered forest structure. In the higher range, the grove regains the forest structure in the multi-layered forest or the selection institution. Preserve can never be turned into a city park. The grove should continue as grove and all cutting techniques must be applied correctly. Wood production (eta-timber) can never be considered in the grove, but continuity and sustained rejuvenation and ecological balance in the grove is the basic understanding.

Keywords: Preservation, preservation forest, continuous preservation, preservation and rejuvenation in preservation

1. Kent Korularında Bakım

Kent koruları, kent içinde veya çevresinde bulunan küçük ağaç toplulukları, küçük veya büyükçe orman alanlarıdır. Bu alanların bazıları yapay olarak, yani insan eli ile dikilerek oluşturulmuş ağaç toplulukları veya eskinin doğal orman alanlarından korunarak günümüze kadar gelen küçük veya büyükçe orman parçaları, bir başka deyişle küçük meşcereler veya yüzlerce hektar genişliği olan ormanlardır.

Koru kelimesi, mevcut doğal ormanların korunarak günümüze kadar ulaşmasını anlatan bir kelime, yani korumadan gelen bir kelime olup, bugün koru denince bir ağaç topluluğu anlaşılmaktadır. Yani korular doğal ormanların birer parçalarıdır, ancak yapay olarak dikimle kurulmuş korular da bulunmaktadır. Ağaçlandırılarak kurulan korular, genel olarak degrade orman alanlarında oluşturulan, bir başka deyişle eskinin doğal orman alanları tahrip edilerek oluşmuş bozuk (degrade) orman alanlarındaki korulardır. İstanbul çevresinde oluşturulmuş birçok koru alanı 1970'li yıllarda ağaçlandırılarak kurulmuş korular olup, bu korular özellikle baltalık işletmesi uygulanarak tahrip edilmiş, degrade orman alanlarında yapılan ıslah çalışmaları sonucunda kurulmuş koru alanlarıdır.

Koru kelimesinin ormancılık literatüründe farklı bir anlamı da bulunmaktadır. Ormancılıkta genel olarak ormanlar Koru Ormanı ve Baltalık Ormanı şeklinde sınıflandırılır (Saatçioğlu, 1976). Baltalık ormanı sürgünden yetişen orman, koru ormanı ise tohumdan yetişen orman demektir. Kent Korusu ile Koru Ormanı kavramlarındaki Koru kelimesi tamamen farklı anlamları olan kelimelerdir. Son 30-40 yıl içinde kentlerin çevresine belediyeler tarafından ağaçlandırma çalışmaları ile oluşturulan yeşil kuşak, kent korusu, mesire alanı, kent ormanı, toprak muhafaza, erozyon ve kumul ağaçlandırmaları, hatıra ormanı gibi değişik isimler altında yapılan ağaç toplulukları da kent koruları gibi bakımı yapılması gereken alanlardır.

Büyük koruların bir kısmı, yani 30 dönümden (3 hektardan) büyük olan koruların bir kısmı 6831 sayılı orman kanununa göre devlet ormanı kapsamı içine girmekte ve Orman Genel Müdürlüğü'nce bakımı yapılmakta, bir kısmı ise 3 hektardan büyük olmasına rağmen belediyeler ve şahıslar tarafından korunan ve bakımı yapılan alanlar olup, 3 hektardan küçük olan korular tamamen Orman Genel Müdürlüğü'nün dışında işlem gören yerlerdir.

Orman Genel Müdürlüğü'nün bakımını yaptığı korularda, diğer devlet ormanlarında yapılan bakım çalışmaları gibi çalışmalar yapılmakta, uygun bakım metotları uygulanmaktadır. Ancak Orman Genel Müdürlüğü'nün işletme ve bakım çalışmaları dışında kalan, hem sayı hem de genişlik bakımından büyük alanlar kaplayan koru alanlarında uygulanan bakım çalışmaları üzülmeye değerdir, belirtmek gerekir ki, bakım tekniklerinden uzak bir şekilde yapılmaktadır.

- Bakım teknikleri öncelikle korunun;
- Saf veya karışık koru olması,
- Saf ibreli veya saf geniş yapraklı olması,
- Karışık ibreli veya karışık geniş yapraklı olması,
- Tek tabakalı veya çok tabakalı olması,
- Aynı yaşlı veya değişik yaşlı olması,
- Sürgünden veya tohumdan yetişmiş olması,
- Koruya tahvil çalışması yapılan koru olması,
- Doğal veya yapay koru olması,
- Genç veya yaşlı koru olması gibi farklı meşcere kuruluşları göstermesi, her koruda farklı bir tekniğin uygulanmasını zorunlu kılar (Saatçioğlu, 1979).

Bazı korularda bakım, çoğunlukla teknik bilgisi olmayan elemanlar tarafından yapılmakta, bakım adı altında korular tahrip edilmektedir. Böylece günümüze kadar korunmuş olan doğal orman parçaları çok zarar görmekte, korunun sağlığı bozulmakta, özellikle böcek afetleri oluşmakta ve meşcerenin fırtınaya karşı dayanıklılığı zayıflamakta, gençleşmenin koşulları yok olmakta, korunun sürekliliği tehlikeye atılmaktadır. Ayrıca siteler, tatil köyleri, kampüsler, golf alanları gibi yeni tesis yapılacak yerlerde koru oluşturulması, buralarda mevcut genç ve yaşlı koruların bakımı, bakım tekniklerinin doğru şekilde uygulanması büyük öneme sahiptir. Korularda bakım konusu başlı başına bir ders konusudur. Burada sadece bakım tekniklerinin temel kavramları verilmeye çalışılacaktır. Bakım teknikleri ana hatlarıyla;

- Gençlik bakımı
- Sıklık bakımı ve budama
- Ayıklama ve budama
- Aralama: a)Alçak aralama, b)Yüksek aralama diye sınıflandırılır.

2. Bakım Tekniklerinin Sınıflandırılması

2.1 Gençlik Bakımı

Golf alanları, tatil köyleri ve büyük kampüsler gibi planlanan alanlarda, yeni koru tesislerine yer vermek son yılların trendleri arasındadır. Bu yerlerde koru dikimle, yani ağaçlandırma yapılarak oluşturulur. Büyükçe alanlarda koru tesisinde, yaşlı ve boylu fidanlarla ağaçlandırma yapmak maliyeti çok yüksektir. Bu nedenle koru tesisinde küçük fidanlarla (2/2, 2/3, 4-5 yaşındaki repikajlı fidanlar) dikim yapılması esastır.

Yeni kurulan koru tesislerinde, özellikle kent belediyelerinin uygulamaları başta olmak üzere, hızlı büyüyen çam türleriyle Sahilçamı (*Pinus maritima*), Radyata çamı (*Pinus radiata*), Orta Anadolu koşullarında Karaçam (*Pinus nigra*-ODTÜ örneğinde olduğu gibi), çok sıcak ve kurak koşulları olan Akdeniz bölgesinde Kızılcıçam (*Pinus brutia*), Marmara çevresinde Fıstıkçamı (*Pinus pinea*) saf çam ağaçlandırmaları yapılmaktadır. Yani tek ağaç türü dikimlerde kullanılmakta, saf çam koruları oluşturulmaktadır. Kent içi boşluklarda (İstanbul'da Alemdağ, Kayışdağı, Florya vb.) ve kent çevresinde oluşturulan bu saf çam koruları yangın rizikosu yüksek olan korulardır. Bir yangın çıkması halinde bu yangın kent içine atlayabilir. Bu nedenle saf çam korularına ve büyükçe alanlarda yapılan ormanlara yangın ormanları denilmektedir (Atay ve diğerleri, 1989). Dikimle kurulan korularda tek ağaç türüne dayalı saf çam kullanılmamalıdır. Ekolojik koşullar dikkate alınarak Çam-Gökmar, Çam-Ladin, Çam-Kayın-Gürgen-Meşe-Kestane gibi ibreli-ibreli, ibreli-geiş yapraklı veya Meşe-Gürgen-Kestane gibi yapraklı-yapraklı, ikili, üçlü veya dörtlü karışımlar yapmak daha uygundur. Karışımlarda ışık ağacı-gölge ağacı, sığ köklü-derin köklü, kışın yaprağını döken-herdem yeşil ağaç türü karışımlarına gidilmesi önerilmektedir (Erkuloğlu, 1989). Ancak ağaçlandırmalarda hızlı büyüyen türlerle yavaş büyüyen türleri karıştırmakta çok dikkatli olmak gerekir. Bu durumda münferit karışımlardan çok küme ve grup karışımları yapılmalıdır. Doğada zayıf olanları kuvvetlilere karşı korumak temel prensiptir. Aksi halde münferit karışımlarda güçlüler zayıfları elimine eder, sahadan uzaklaştırır ve sonuçta yine tek ağaç türüne dayalı saf korular oluşur (Jögiste, 1996).

İstanbul'un doğal yolla oluşmuş korularının tamamı yapraklı-yapraklı, 2'li, 3'lü veya çok tür karışımına dayanan karışık korulardır. Ancak bu korularda 100-150 yıl gibi uzun bir dönem içinde exotik türlerin dikimi ile, yapraklı karışık korular,

özellikle Afrika-Amerika-Avrupa ve Çin kökenli iğne yapraklılar ile karıştırılmıştır. Bu iğne yapraklı türler az sayıdaki örnekleri nedeniyle koruların yapraklı karışık korular özelliğini bozmemiştir.

Hem dikimle oluşturulan korularda ve hem de doğal yetişmiş korularda gençlikler sürekli vardır. Bu gençlikler kendi haline bırakılmamalıdır.

- Gençliğin ışık ihtiyacının karşılanması,
- Gençliğin karışım şeklinin düzenlenmesi,
- Özellikle gençlikte yavaş büyüyen türlerin sahadan elimine edilmelerinin önlenmesi,
- Gençliğin diri örtüye karşı korunması,
- Azmanlarla mücadele,
- Hastalıklı ve sağlıksız, zarar görmüş genç fidanların uzaklaştırılması,
- Boşluklara dikim ile tamamlamaların yapılması,
- Grup karışımının sürdürülmesi,
- Özellikle ziynet türlerin dikimle gençlik içine sokulması ve tür zenginliğinin arttırılması gibi teknik müdahalelerin yapılması gerekir.

2.2 Sıklık Bakımı

Küçük veya büyük alanlarda ve gruplar halinde oluşan gençlik, türlerin farklı büyüme hızlarına bağlı olarak, 10-20 yıl gibi bir süre içinde sıklık çağına girer. Sıklık çağında, yani fidanların hem kök ve hem de tepelerinin birbiri içine girdiği dönemde fidanlar arasında topraktan su ve besin maddesi, havadan ışık mücadelesi başlar. Bu mücadele kıyasıyla bir hayatta kalma mücadelesidir. Güçlü olan fertler zayıf olanları alandan uzaklaştırır.

Bu çağda zayıf gelişen, gençlikteki büyümesi yavaş olan ancak karışımda bulunması gereken türler ve ziynet türler korunmalıdır. Karışımın devamı sağlanmalıdır. Özellikle grup halinde oluşmuş gençlikler üzerindeki yaşlı ağaçlar alınmalı ve gruplara bol ışık verilmelidir.

Sıklık çağı doğal gövde ayrılması ve doğal dal budanmasının olduğu önemli bir çağdır. Mevcut fidanların belirli bir yüksekliğe kadar gövde boşluğu oluşmalıdır. Bu nedenle sıklık sık olarak kalmalıdır. Yani sıklık çağında aşırı müdahaleler yapılmamalıdır. Azmanlar dışında kuvvetli fertlere gelişmeleri için fırsat verilmelidir. Doğal dal budanmasının devamını sağlamak için azmanlar sıklıktan tamamen çıkarılmamalı, tepeleri kesilerek geriletilmelidir.

Sıklık çağının son aşamasında, yani meşcerenin 20-40 yaşlarında, doğal dal budanması ve doğal gövde ayrılması büyük ölçüde tamamlanmış olur ve meşceredeki ölmüş fidanlar ile iyi gelişen fidanların ölü dalları temizlenmelidir. Yani ölüleri gömme ve alt dalların budanması gerekir.

2.3 Ayıklama ve Budama

Sıklık çağında fidanlar arasında rahatça gezinmek mümkün değilken, ayıklama çağında artık fidanlar arasına rahatlıkla girilir. Yani doğal dal budanması ve gövde ayrılması oluşmuş, fertler arasındaki yaşam savaşı devam etmekle beraber bu mücadele azalmış vaziyettedir. Bu çağda meşcerelere yine aşırı müdahaleler yapılmaz. Mevcut ölmüş ve ölmek üzere olan fertler temizlenir (ölüleri gömme). Karışımın devamı için bazı kesimler yapılır, azmanlar ya tamamen çıkarılır veya budanır, ileride meşcerenin asli elemanı olacak fertlerde kuru dalların budanması ve gövdeye form verme budaması yapılır, istenmeyen türler temizlenir, özellikle sürgünden gelen fertler kesilerek uzaklaştırılır. Sürgünden gelen fertlerde ileri yıllarda kök ve gövde çürükleri oluşur, bu nedenle sürgünler temizlenmelidir. Karışıma girmesi istenen türler geri kalmışlar ise onların üzeri açılır ve devamlılığı sağlanır. Gerekli budama ve seyreltme işlemleri tamamlanır.

2.4 Aralama Çalışmaları

Aralama çalışmaları doğal dal budanması ve gövde ayrılması hemen hemen tamamlanmış, içinde insanların rahatlıkla gezinebildiği alanlarda ve meşcerenin hayatı boyunca yapılacak olan kesim ve bakım çalışmalarıdır. Aralama çalışmaları alçak aralama ve yüksek aralama olmak üzere iki şekilde yapılır.

2.4.1 Alçak Aralama

Alçak aralama tek tabakalılık oluşturmaya eğimli, çoğunlukla saf (tek türden oluşan meşcereler) veya karışık olsa bile ışık ağaçlarından oluşmuş tek tabakalı karışık ışık ağacı meşcerelerinde uygulanan bir aralama metodudur. Bu aralama tekniğinde kesimler alt ve ara tabakada yapılır.

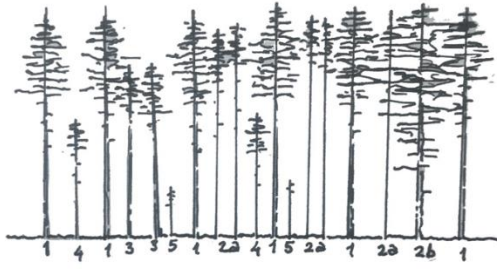
Prensip itibariyle üst tabaka korunur alt ve ara tabakadaki zaten yaşama şansı olmayan ağaçlar kesilir.

Işık ağacı meşcerelerinde ara ve alt tabakaya düşen fertleri yaşatmak mümkün değildir. Örneğin; saf çam korularında, çamın ışık isteği yüksek olduğu için yanındaki ağaçların siperi altına düşen ağaçlar

kesinlikle yaşayamaz. Daha zayıf büyümeleri nedeniyle çevresindeki ağaçlardan daha geride kalan fertler önce canlı dallarının önemli bir kısmını kaybederler ve neticede ölürlür. Doğal yerli türlerimizden çamları ışık isteklerine göre sıralayacak olursak; ışık isteği en yüksek olan fıstıkçamı, ikinci sırada kızılçam, üçüncü sırada sarıçam ve son sırada karaçam gelir. Fıstıkçamının ışık isteği o kadar yüksektir ki ileri yaşlarda sadece direkt güneş ışığı alan en üstteki ibreler yaşayabilir, direkt ışık alamayan tüm ibreler ölür ve ağaç tepesi semsiye şeklini alır. Fıstıkçamı korularında ara tabakaya düşen çamlar hemen ölür ve meşcereden uzaklaşır. Kızılçamda da fıstıkçamında olduğu kadar hızlı olmasa bile ara ve alt tabakaya düşenler ölür, bunlara biraz ışık versek bile yaşayamazlar. Sarıçamda da benzer durum vardır. Karaçam çamlar içinde gölgeye (ışıksızlığa) en çok dayanan türdür. Bu nedenle karaçama yarı ışık ağacı bile denilebilir. Böyle olmasına rağmen karaçamda da ara ve alt tabakaya düşen fertleri yaşatmak zordur. Işık ağaçları olan sedir ve meşelerde de durum aynıdır. Yani üst tabakada kesim yapıp ağaçlar seyreltilerek, yani ara ve alt tabakadaki ağaçlara ışık vererek ara ve alt tabakaya düşmüş olanları yaşatmak mümkün olamaz. Işık isteği yüksek olan türler daima üst tabakaya tepelerini çıkartmak isterler. Çıkabilenler yeterli ışık alır ve yaşar, çıkamayanlar ise ışık azlığından ölürlür. İster saf ışık ağacı korusu olsun ister karışık ışık ağacı korusu olsun, ışık isteği yüksek olan türlerin oluşturduğu korularda mutlaka alçak aralama yapılmalıdır.

Alçak aralamanın müdahale tekniğinde ara ve alt tabakaya düşen fertlerin kesilip alandan çıkarılması temel anlayıştır (Saatçioğlu, 1976). Yani koru zorunlu olarak tek tabakalı bir koru olmak zorundadır. Bu bakım tekniğinde zayıf alçak aralama, mutedil alçak aralama ve kuvvetli alçak aralama olmak üzere üç alçak aralama tekniği uygulanır.

Aralama kesimlerine zayıf alçak aralama ile başlanır, daha sonra mutedil ve son olarak da kuvvetli alçak aralamaya geçilir. Zayıf alçak aralamada öncelikle ara ve alt tabakaya düşmüş, ölmek üzere olan ve ölü fertler kesilir, bu kesime ölüleri gömme kesimi denir. Bu müdahalenin meşcereye aktif bir etkisi yoktur. Bu ilk kesimden sonra mutedil alçak aralamaya geçilerek canlı olan fakat alt tabakaya düşme ihtimali olan 3. ve 4. Sınıf ağaçlar ve üst tabakadan birbirini sıkıştıran 2. Sınıf ağaçlar kesilir (Şekil 1). Ayrıca üst tabakadaki azman fertlere de müdahale edilebilir. 5-10 yıllık aralıklarla 3-4 defa

Şekil 1: Alçak aralama uygulanacak bir korudaki ağaç sınıfları (Çizim, Ata)

yapılan zayıf alçak aralamadan sonra kuvvetli alçak aralamaya geçilir (Ata,1995).

Kuvvetli alçak aralamada üst tabakayı oluşturan birinci sınıf ağaçların dışındaki tüm ağaçlar kesilir ve koru sadece sağlıklı olan ağaçlardan tek tabakalı hale gelir.

Kuvvetli alçak aralama uygulanmış olan ışık ağacı meşcerelerinde alt tabakaya bir miktar ışık girer, böyle korulara ışıklı korular, ışıklı meşcereler denir. Işıklı korularda yaşlı ağaçların altına aynı ışık ağacı türlerinden dikim yapılmamalıdır. Konuya tam hakim olmayan bazı yönetici ve uygulayıcı teknik elemanlar bu hatayı yaparlar ve ışıklı meşcerelerde yaşlı ağaçların altına gençleştirme veya nesli devam ettirme amacıyla dikim yaparlar. Bu hatalıdır, dikilen bu ışık ağacı türlerini normal kapalı tek tabakalı korularda yaşatmak mümkün değildir. Böyle meşcerelerde gençleştirme çok farklı bir tekniktir.

2.4.2 Yüksek Aralama

Yüksek aralama gölgeye dayanıklı, ışık azlığına dayanıklı, bir başka deyişle gölge ağacı, bir ölçüde yarı gölge ağacı türlerinin saf korularında ve ışık ağacı ile gölge ağacı karışımları gösteren, karışık korularda uygulanabilen aralama tekniğidir. Bu bakım tekniğinde kesimler üst tabakaya yapılır. Prensipte itibarıyla alt ve ara tabaka korunur. Saf göknar meşcerelerinde ara ve alt tabakaya düşmüş olan göknarlar bu ortamlardaki az ışıkla yetinerek normal gelişmelerini yapabilirler.

Alt ve ara tabakada bulunan ve yaşama şansı olan bu fertlere, üst tabakada kesimler yapılarak ışık verilir, böylece bu fertler daha iyi gelişme yaparak büyümelerine devam ederler. Bu meşcerelerde yaşlı ağaçların siperinde kalmış olan ağaçlar, fazla bir büyüme yapamamakla beraber 30-40-50 yıl gibi uzun yıllar az ışık ile yetinerek ölmeden yaşayabilirler, üzerleri açılıp ışık verildiğinde ise normal gelişmelerine devam ederler (Ata,1975). İşte

Şekil 2: Zikzaklı tepe çatısına sahip seçme kuruluşu gösteren bir koru (Çizim, Ata 1995)

bu nedenle gölge ağaçlarının saf korularında tek tabakalılık değil, zikzaklı bir tepe çatısına sahip çok tabakalılık oluşur (Şekil 2).

Gölge ve yarıgölge ağaçları karışımı olan göknar-ladin, kayın-ladin gibi karışımlarda da aynı kesim tekniği uygulanır. Yani gölgeye dayanma yeteneği olan alt ve ara tabaka korunur (Demirci 1991).

Yarıgölge ağacı olan ladinin saf meşcerelerinde belirli bir süre yüksek aralama yapılmakla beraber, ladinin ileri yaşlarında alçak aralamaya geçilir. Çünkü saf ladin korularında ara ve alt tabaka belirli bir yaştan sonra yaşatılamaz. Burada alt ve ara tabaka ölmeye başlayacağı için alçak aralamaya geçilir.

Yüksek aralamada ara ve alt tabaka ölmediği için ölüleri gömme anlamına gelen zayıf yüksek aralama diye bir kavram yoktur. Yüksek aralamanın mutedil ve kuvvetli dereceleri olmak üzere iki yüksek aralama tekniği bulunur. Mutedil yüksek aralamada üst tabakaya ve az da olsa ara tabakaya müdahale edilirken kuvvetli yüksek aralamada üst tabakada belirli sayıda kıymet ağaçları belirlenir ve sadece bu kıymet ağaçlarına tüm dikkat yoğunlaştırılır, bu kıymet ağaçlarına zarar veren fertlere müdahale yapılır. Korularda kıymet ağacı kavramı olmayabilir. Ancak korunması gereken iyi ağaçlar şeklinde düşünülür. Bu üst tabakanın iyi ağaçları, ara tabakanın istikbal fertleri ve alt tabakanın gençlikleri, devamlılığı sağlayacak şekilde kesimler yapılır.

Işık-yarı ışık-yarı gölge-gölge ağaçlarının karışımından oluşan meşcerelerde de yüksek aralama uygulanır. Böyle karışımlarda üst tabakada ışık ağaçları, üst ve ara tabakada yarı ışık ve yarı gölge ağaçları, alt tabakada ise gölge ağaçları oluşur. Bu kuruluşun tepe yapısı zikzaklı bir kuruluş gösterir. Kesinlikle tek tabakalılığa gidilmez. Kesim tekniği doğru uygulanırsa ideal kuruluş dediğimiz seçme kuruluşu meydana gelir. Bu yapı devam ettirilmelidir. Ancak bakım konusunu tam özümleyememiş yönetici ve teknik elemanlar, hatalı kesimler yaparak, bu ideal kuruluş oluşması gereken korularda da tek tabakalı kuruluşlar yaratırlar,

üzülerek belirtmek gerekir ki birçok koruda bu olumsuz yapıları görüyoruz.

İster ibreli-yapraklı, ister yapraklı-yapraklı karışımları olsun ışık-yarı ışık-yarı gölge ve gölge ağaçlarının karışık meşcerelerinde mutlaka yüksek aralama tekniği uygulanmalı ve ideal meşcere kuruluşu devam ettirilmelidir. Böyle korular zikzaklı tepe yapısı nedeniyle fırtına devirmelerine daha dayanıklıdır, ağaçlar daha sağlıklıdır, mantar ve böcek istilaları görülmez, toprak daha verimlidir, toprakta ham humus oluşumu olmaz, tüm canlılar genç ve yaşlılar, ağaçlar ve yaban hayvanları, kuşlar ve böcekler, yaşamın tüm unsurları bir arada, bir uyum içinde yaşarlar. Bu ideal kuruluş gösteren korularda bir gençleştirme sorunu da bulunmaz. Üst tabakada yaşlanan ve ölen ağaçların yerini alt ve ara tabakadan gelen fertler doldurur. Oluşan boşluklarda yeni gençlikler belirir ve sonsuza kadar bu uyum devam eder.

Seçme kuruluşu ile bakir orman kuruluşu birbirinden farklıdır. Bakir ormanda insan müdahalesi yoktur, ormanda ölen ağaç orada kalır, zaman içinde çürüyerek toprağa karışır. Korularda bakir orman anlayışı sürdürülemez. Yani korularda ölen ağaç orada bırakılmaz (Şekil 1). Ölen ve ölmeye başlamış olan ağaç kesilerek alandan çıkarılır ve o ağacın bırakmış olduğu boşluğu mevcut gençlikler varsa onlar doldurur, mevcut gençlik yok ise, uygun türlerle ekim veya dikimle o boşluk doldurulur. Böylece koru daha sağlıklı olur ve gençleşme de sağlanmış olur, zikzaklı tepe yapısı sürdürülür. Ölen ve kuruyan ağaçlar korudan kesilip çıkarılmaz ise, bu ağaçlar böcekler ve mantarlar için hastalık yayan bir kaynak olur. Ayakta dikili kuru olarak bırakılan ağaç, kabuk böcekleri için, tuzak ağacı gibi, böcek üreme ortamı oluşturur ve kabuk böcekleri salgını başlayabilir.

Şekil 3: İstanbul Yıldız Korusu'nda ölmüş büyük bir ağaç (Fotoğraf, ATA)

3. Sonuç

Korularda gençlik bakımı, sıklık bakımı, ayıklama ve aralama bakımları (alçak aralama ve yüksek aralama) mutlaka yapılmalıdır. Özellikle seçme kuruluşu gösteren korularda bakım çalışmaları gençleştirme ile el ele gider. Yani uygun bakım müdahaleleri sonunda koruda, korunun devamlılığını sağlayacak olan “gençleşme” de olur. Koru için gençleşme kendiliğinden olur. Ölen veya hasta olan, fırtına gibi nedenlerle tepesi veya dalları kırılan ağaçlar bakım kesimleri ile çıkarılınca, koruda meydana gelen boşluklara ışık girer ve etraftan gelen tohumlar o alanlarda doğal gençlikler oluşturur. Şayet gençlik kendiliğinden gelmez ise dikimle gençlik getirilir.

Koru içinde diri örtü istilası olmuş ise (Şekil 2), diri örtü içinde gençlik oluşamaz. Diri örtü istilası olan yerlerde diri örtü küçük alanlar (gruplar) halinde temizlenir ve toprak işlenirse orada doğal olarak gençlik oluşabilir, doğal gençlik gelmez ise 2/2, 2/3, 3-4 yaşında repikajlı fidan dikilerek gençlik getirilir ve korunun devamlılığı sağlanır. Dikim yapılarak gençlik getirmek, bize bazı güzel fırsatlar da verebilir. Yani dikimlerde **ziynet türleri** denilen yerli veya egzotik farklı türlerin fidanları dikilerek tür sayısı çoğaltılıp koruya zenginlik kazandırılır.

Şekil 4: İstanbul Hidiv Korusu içinde yoğun diri örtü istilasası (Fotoğraf, ATA)

Korularda bakım kesimleri sonunda oluşan kesim artıkları çok miktarda olur ise, böyle yerlerde bir miktar diri örtü de varsa, bu boşluklarda gençlik oluşamaz. Bakım kesimleri sonunda oluşan boşluklarda gençlik gelmesi için mutlaka temiz ve titiz bir çalışma yapılmalı ve o boşluklara doğal gençliklerin gelmesi için uygun ortam yaratılmış olmalıdır.

Bazı korularımızda, bırakın diri örtü temizliğini, başka yerlerde yapılan kesimlerden çıkan kesim artıkları da kuru içine atılmaktadır (Şekil 3). Böyle bir ortamda korunun devamını sağlayacak olan gençliklerin oluşması mümkün değildir. Kuru bir çöplük değildir. Şekil 3'te de görüldüğü gibi, kuru böylesine bakımsız, böylesine diri örtü artıkları atılmış bir yer olamaz. Bu diri örtü artıkları, kuru içinde bir kompost ünitesi kurularak, orada toplanır, böylece korunun ihtiyacı olan humus (kompost) da üretilmiş olur.

Şekil 5: İstanbul Hidiv Korusunda kuru içine atılmış kesim artıkları (Fotoğraf, ATA)

Koru, kuru olarak devam ettirilir, kuru bir kent parkı değildir (Şekil 4). Kuru ağaçları kesimlerle seyreltilip, ağaçların altı park gibi çim yapılmaz (Şekil 5). Hastalanan veya ölen ağaçlar 3-5 metre yükseklikte kesilerek, yerinde bırakılmaz (Şekil 6). Bu ölen veya hastalanan ağaçlar kesilir ve kuru dışına çıkarılır, çıkarılan bu ağaçların bıraktığı boşlukta da gençlik oluşması için daha önce anlatıldığı gibi, gerekli hazırlıklar yapılır. Yani diri örtü varsa temizlenir, toprak işlenir, gerekirse dikim yapılır.

Şekil 6: İstanbul Fethi Paşa Korusu korudan çok bir kent parkı haline dönüştürülmüştür (Fotoğraf, ATA)

Şekil 7: İstanbul Fethi Paşa Korusu ve Hidiv Korusu'nda park haline getirilmiş alanlar (Fotoğraf, ATA)

Şekil 8: Ölmüş sedirler 3-5 metre yükseklikte kesilmiş (Fotoğraf, ATA)

Koru içindeki ölmüş ağaçlar kesilip koru dışına çıkarılmaz ise, ölen ağaçlar koru içinde süslenip koru içinde bırakılırsa (Şekil 7), bu ölmüş ağaçların kökü de belirli bir süre içinde çürür ve kökü çürüten ağacı rüzgâr devirir, devrilen ağaç insanların üzerine düşebilir ve önemli kazalar oluşabilir. Koru, koru olarak sürdürülmelidir.

Şekil 10: İstanbul Yıldız Korusu'nda ölmüş ve süslenmiş bir ağaç (Fotoğraf, ATA)

Korularda yönetim binası veya eskiden kalmış bir köşk gibi binalar olabilir. Hatta koruyu ziyarete gelen insanlar için otopark, çay-kahve içilecek bina, oturup dinlenilecek mekanlar oluşturulabilir. Bu mekanlara peyzaj düzenlemesi

yapılarak çim-çiçek renkli çalı ve diğer bitkiler dikilebilir. Ancak bu mekanlar sınırlı tutulur, koru koru olarak devam ettirilir. Yani koru tamamıyla bir park haline getirilmez (Şekil 8).

Şekil 9: İstanbul Hidiv Korusu'nda peyzaj düzenlemesi yapılmış alanlar (Fotoğraf, ATA)

Koru içinde küçük patikalar yapılarak, kent insanların koru içinde, ormanda gezinti yapıyor gibi bir ortama götürülmesi çok doğrudur ve koruların bir görevi de budur. Ancak şekil 4 ve 5'te görüldüğü gibi koru tamamen bir park haline getirilmemelidir veya yine resimlerde görüldüğü gibi koru içine giremeyecek kadar diri örtü istilası olmuş bir yer olmamalıdır. Koru bakımlı bir orman gibi olmalıdır.

KAYNAKÇA

Ata, C. 1975. Kazdağı Gökarnarının doğal yayılışı ve Silvikültürel özellikleri, İ.Ü. Orman Fak. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Ata, C. 1995i Silvikül Tekniği, Ders Kitabı, 453 sayfa, ZKÜ yayını, yayın no 4.

Atay, İ. ve ark., 1989. Karışık Ormanlarda Doğal Gençleştiriminin Planlanması Esasları. *Rev. of Forestry Res. Inst.* Vol 35, No 69, Ankara.

Demirci, A.1991. Ladin – Kayın Karışık Meşcerelerinin Gençleştirilmesi. KTÜ yayını, 180 sayfa, Trabzon.

Erkuloğlu, Ö. ve Sevimsoy M. 1989. Karışık Ormanlarda Doğal Gençleştirme, *Rev. of Forestry Res. Inst.* Vol 36, Ankara

Jögiste, K.1996. The Influence Of Initial Conditions On The Development Of Mixed Stands. IUFRO s.6-06-04 meeting of professors in silviculture, Bartın.

Saatçioğlu, F.1976. Silvikültürün Temel Prensipleri, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul.

Saatçioğlu, F.1979. Silvikültür Tekniği, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını, İstanbul.

Sorumlu Yazar :

Cemil ATA

e-mail: acemil@yeditepe.tr

KENT PARKLARINDA YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR; İZMİR PARK ÖRNEĞİ

Nuran ALTUN^{1*}

¹ Kardelen Peyzaj

* info@kardelenpeyzaj.com.tr

Özet: Plansız büyüyen kentlerde, plansız nüfus artışı ve yeşil alanların yok edilmesi sonucunda, kişi başına düşen yeşil alanların yetersizliği; insanların en doğal ihtiyacı olan kamusal açık alanda vakit geçirme ve rekreasyon ihtiyacını karşılayamamalarına neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm hareketinin, sürdürülebilirlik kavramı içerisinde değerlendirilmesi, bu açığı kapatabilecek bir yaklaşım olarak gözlemlenmektedir. Çarpık kentleşmeyi ve çarpık kentleşmenin etkilerini geri alabilmek adına kentte yaşayanlar için; altyapı (su, kanalizasyon, elektrifikasyon, drenaj vb.)ve üstyapı (ulaşım, park, meydan, cadde ve bulvar) sistemlerinde çalışmalar yapmak ve kent içindeki yeşil alanları birbiriyle bağlamak (yeşil ağ sistemi) son bir fırsat olabilir. Kamusal kullanımın ön planda tutulduğu İzmir kentinde, bu fırsatı doğru kullanabilmek adına, bu projede tasarım aşamasında; şehir içindeki konumu ve çevresi ile ilişkilerin alt ve üst yapı kurgularıyla bütünlük bir şekilde ele alındığı, yeni nesil bir park anlayışı ortaya koymak benimsenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent merkezi, kamusal kullanım, kentsel dönüşüm, kentsel dönüşümdeki sürdürülebilirlik, İzmir, yeni nesil park

INNOVATIVE APPROACHES IN URBAN PARKS; IZMIR PARK EXAMPLE

Abstract

The lack of green spaces per capita as a result of organically growing cities, unexpected population growth and destruction of the green area; it caused people to be unable to meet their needs for open spaces and recreational needs. Sustainability in urban transformation is the key point as an approach to change these situation. For those who live in the in city in order to take back the effect of distorted urbanization; infrastructure (water, sewerage, electrification, drainage, etc.), superstructure (transportation, park, square, street and boulevard) systems to do the work and connect the green spaces in the city (green network system) may be the last opportunity. In the city of Izmir it is kept at the forefront of public use, in order to use this opportunity to correct these projects in the design stage; It is adopted to reveal a new generation concept of park in which the relations with the city's location and environment in the city are handled in an integrated manner with the infrastructure and superstructure.

Keywords: City center, public use, urban transformation, sustainability in urban transformation, İzmir, new generation park

1. Giriş

Kentsel açık ve yeşil alanlar, nitelik ve nicelik bakımından farklılık gösterebilen, buldukları çevrede yaşam kalitesini artırabilecek güce sahip önemli nefes alma noktalarıdır. Bu alanlar bitki örtüsü ile kaplı olabileceği gibi kullanıcı ihtiyaçlarını iyi analiz etmiş, yeterli program elemanları ile tasarlanmış bir rekreasyon alanı olarak da varlığını gösterebilir. Parklar, caddeler, yollar, sokaklar, meydanlar gibi açık alanların analizlerinin yapılması, planlanması, tasarlanması, yönetilmesi ve bakımı Peyzaj Mimarlığı disiplini kapsamındadır. Kentlerin merkezindeki park alanları, ulaşım ve etkileşimin yoğun olması sebebiyle, kente değer katan önemli yeşil alanlar olup halkın sosyalleşme mekanlarıdır. Bu çalışmada, İzmir Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Daire Başkanlığının işveren, Kardelen Peyzaj Planlama İnş. San. Tic. ve Ltd. Şti 'nin proje müellifi olduğu, İzmir'in yeni kent merkezi noktasında, kentin aydınlık ve çağdaş yönünü, yenilikçi, özgürlükçü aktif ve dinamik yapısını vurgulayan park alanının tasarım süreci ve etkisi incelenmiştir.

1.1 Proje Müellifliğinin Belirlenmesi

İzmir Büyükşehir Belediyesi Park ve bahçeler daire başkanlığı yapılanma sürecine girdiği 2015-2019 yılları stratejik planı kapsamında yeni kurulan 'Yeşil Alanlar Planlama Proje Şube Müdürlüğü' kurum dışı proje alımı hizmeti başlatmıştır. Bu süreçte İzmir için çok değerli projeler üretilmiş ve hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda kurum, ilk projelerini davetli proje müellifi olarak bizimle gerçekleştirmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bu kentte eğitim alan ve yaşayan , proje üreten peyzaj mimarları olarak tarafımıza verilen bu görev son derece onur verici olmuş ve bizi heyecandırmıştır.

1.2 Proje Niteliği ve Yeri

İşverenin beklentisi ,İzmir kentinin çağdaş , yenilikçi ve özgürlükçü yönlerini ortaya koyan bir tasarımdı. Çalışma alanı ise, kentin kamusal kullanım değerinin gün geçtikçe arttığı, mevcut yerleşik nüfusun ve yapıların yanında modern iş merkezleri ve yüksek yapıların hızla çoğaldığı, yoğun bir kullanıcı nüfusun oluştuğu, gelir seviyesi yüksek yeni kent merkezinin şekillenmeye başladığı bölge içerisinde kalmaktadır. Böylece yeni kent merkezinde, gösterilen alanda, davetli proje müellifi olarak yeni nesil bir park anlayışı ortaya koyan projenin hazırlanma süreci başlamıştır.

2. Materyal ve Yöntem

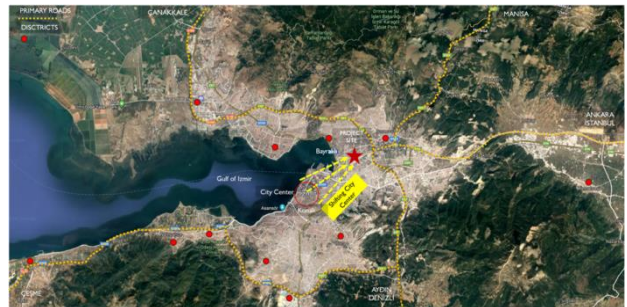
İzmir'de kişi başına düşen yeşil alan miktarı halen Avrupa standartlarına ulaşmamış olsa da doğa ve çevreye dayalı projeler geliştirilmeye devam etmektedir. Proje alanı, yeni kent merkezinde olması sebebiyle, yeni yeşil ağ sisteminin tetikleyicisi olabilecek konuma sahiptir. Folkart Tower ve çevresinde yeşil alan varlığı, Mistral Tower ve çevresinde dere boyunca devam eden yeşil alan varlığı, Lider Centrio istikameti boyunca parça parça yeşil alanlar ve lekeler halinde dut alleli yolların varlığı, park alanında yapılacak çalışmanın etki ağını fark etmek ve parçası olacağı bütünü algılamak açısından önemli mevcutlardır. Bu mevcutlar ve projede yeni oluşturulacak yeşil dokular arasında kurulacak sağlıklı etkileşim, kent gelişimi ile birlikte varlıklarını koruyacak ve bir sonraki yeşil ağ sistemi entegrasyonunda etkin rol oynayacaktır.

Çevrenin, iklimsel ve fiziksel analizleri ile alanın tarihsel süreci, demografik yapısı, kullanıcı profiline incelenmesi, literatür taraması gibi veri toplama aşamasında gerekli olan çalışmalar tamamlanmış, tasarım aşaması başlamıştır.

3. Tasarım Süreci

3.1 Alanın Konumu

Çalışma alanımızın İzmir ölçeğindeki konumuna bakarsak, bir yarım ay gibi Ege Denizi'ni kucaklayan İzmir Körfezi'nin neredeyse merkezi noktasında bulunmakta olup, Bayraklı bölgesinde konumlanmaktadır (Şekil-1). Bu bölge aynı zamanda kuzey-güney, doğu-batı aksında yer alan nüfusun yoğun olarak bulunduğu ilçeleri birleştiren ana ulaşım arterlerinin kesiştiği noktadır. Kullanıcıların toplu taşımayı kullanarak veya yaya olarak kolayca ulaşabileceği konumdadır (Şekil-2).

Şekil 1: Çalışma alanının kent ölçeğindeki konumu

Şekil 2: Çalışma alanının ilçe (Bayraklı) ölçeğinde konumu

3.2. Tasarım Ana Kararları

İşveren talebi; kent merkezinde örnek teşkil edebilecek, mevcut kent parklarından farklılık taşıyan, günümüz ihtiyaçlarını karşılayan, farklı kullanıcı gruplarına hitap eden, İzmir'in yenilikçi, çağdaş ve özgür düşünce yapısını ortaya koyan yeni nesil bir park tasarlanması olmuştur.

Tasarım ekibimiz, yaklaşık 20.000m² büyüklüğe sahip parsel alanında, var oluşumuzun kaynağı, yaşamın kendisi: Suyun sonsuzluğu kavramıyla yola çıkmıştır. Akdeniz iklim koşulları gereği yaz mevsiminin çok sıcak geçmesi, proje alanının içinde ve proje alanının yakın çevresinde insanların biyokonforunu 'su' temalı proje yaklaşımıyla sağlamak amaçlanmıştır. Geçmiş değerlerimiz, bugünkü varlıklarımız ve gelecekte beklenenlerimiz suyun sonsuzluğu teması üzerinden yenilikçi bir yaklaşımla ortaya koyulmuştur.

Bu fikir kapsamında projede şu fonksiyonlara yer verilmiştir; Deneyimsel su öğeleri (sisleme arkadı, kuru havuz meydanı, su kanalı, amfi şelale meydanı), manolya meydanı, farklı formlarda tasarlanmış dinlenme yüzeyleri, 0-6yaş, 6-12 yaş grubu çocuk oyun alanı, deneysel İzmir haritası, amfi şelale sahnesi, koşu yolu, bisiklet yolu, güvenlik birimi, depo, wc, otoparklar. Park ayrıca, yenilikçi tasarım çizgilerine sahip oturma birimleri, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, yönlendirici levhalar gibi kent mobilyalarıyla desteklenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3: Peyzaj projesi plan ve program elemanları

3.3. Program Elemanları

Tasarım, geçmişten günümüze, meydan kültürünün yaşatıldığı bu coğrafyadan esinlenilerek, büyükten küçüğe doğru birbiri ile eklenilen, geçmiş ,bugün ve geleceğimizi simgeleyen su temalı meydanların kurgulanmasıyla ortaya çıkmıştır. Büyük manolya ağaçlarının gölgesinde oturma birimlerinin bulunduğu alan, parkın karşılama meydanıdır. Bu mekan, kullanıcılarına geçmişimiz ile kavramsal bir bağlantı kurma teması üzerinde düzenlenmiş bir sislemeli su enstalasyonu çalışmasına sahiptir. Parkta kullanılan tüm oturma elemanları ve kent mobilyaları bu proje için özel olarak tasarlanmıştır. Prensip olarak üst örtü kullanılmayan parkın genelinde geniş çaplı oldukça yaşlı ağaçlarla gölgeleme sağlanması planlanmıştır. Örneğin; *Magnolia grandiflora* (Manolya), *Ginkgo biloba* (Mabet Ağacı), *Cinnamanum camphora* (Tarçın Ağacı) vb. (Şekil4).

Şekil 4: Manolya Meydanı

Kuru havuz meydanı, farklı formlara sahip oturma elemanları ile çevrelenmiştir. Bu formlar bireyler arasındaki çok sesliliği ve aynı zamanda bu bireylerin oluşturduğu toplumun, birlikteyken ki uyumuna atıfta bulunmaktadır. Mekanın ortasında bulunan kuru havuz sistemindeki nozullardan çıkan

suların hareketleri, sesi ve dinamik yapısı, kullanıcıların bu sistemle olan hem duygusal hem de deneyimsel iletişimlerini desteklemektedir (Şekil 5).

Şekil 5: Kuru havuz suların hareketleri

Kuru havuz çevresinde kullanılan yapısal ve bitkisel materyallerin seçiminde, biçimlendirilmesinde ve kullanılmasında, günümüz yenilikçi tasarım anlayışı benimsenmiştir (Şekil 6). Su ögesi aynı zamanda ortamın iklimine olumlu katkılar sağlamanın yanında görsel kaynak değeri ve deneyim (eğitim) işlevleriyle ilgi çekmektedir (Kaplan, 2017).

Şekil 6: Kuru havuz çevresi bitkisel tasarımı

Parkin içinde boydan boya uzanan kanal su elemanı, parkın üç farklı tasarım mekanı(meydan) arasında konumlanmış olup, sisleme arkadından başlayıp kuru havuz ile amfi şelaleyi birbirine bağlayan kavramsal bir köprüdür. Var olan değerlerimizin geçmişten günümüze ve günümüzden geleceğe yansması simgesel olarak aktarılmıştır. (Şekil 7).

Şekil 7: Kanal su elemanı

Ana meydanda, Anadolu coğrafyasında tarih boyunca yer alan amfi tiyatrolardan ilham alınarak oluşturulan, amfi şelaleli su gösterisi tasarlanmıştır. Bu tasarım, günün belirli saatlerinde aktif hale getirildiğinde, meydan sığ bir su aynasına dönüşmektedir. Su aynası, büyük küçük herkesin özgürce suyla ilişki kurabilmesine imkan sunmaktadır. Su gösterisi sona erdiğinde amfinin çevrelediği meydan, farklı etkinliklere ev sahipliği yapabilecek kapasitededir. Amfi basamaklarının arkasında yer alan düz zemin sahne olarak tasarlanmış olup, altında havuzun mekanik sistemi bulunmaktadır. Aynı zamanda bu sahne, çeşitli gösteriler sunma imkanı verecek şekilde de kurgulanmıştır. Projede bu mekanda olduğu gibi birçok mekanın, ana işlevi dışında yan işlev kazandırılması yenilikçi yönünün bir başka sebebidir. İzmir'in simge ağaçlarından olan Washingtonia filifera (Palmye) mekanda bol miktarda kullanılmıştır (Şekil 8).

Şekil 8: Amfi şelale

Piramit formu yüzeyler projenin sınırları boyunca konumlanmıştır. Bu tasarım yaklaşımı, şehrin sırtını etrafındaki dağlara yaslanmış olmasına bir göndermedir. Bu yüzeyleri kullanıcılar oturarak

veya uzanarak kullanabilmektedirler. Piramidal yüzeylerde bulunan usb şarj noktaları ve wi-fi internet bağlantısına, kullanıcılar tarafından erişim sağlanabilmesi de bu parkı, yeni nesil park tanımı içerisine sokmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9: Piramit formulu yüzeyler

Park içerisinde farklı yaş grupları için oyun alanları tasarlanmıştır. Bu oyun alanları, engeli olan veya olmayan tüm çocukların fiziksel aktivitelerini desteklerken aynı zamanda eğlenceli vakit geçirmelerini sağlayacaktır. Üzeri çim ile kaplanmış olan yapay tepeler oyun parklarının etrafına konumlandırılarak içe dönük, koruntulu ve güvenlik hissi uyandıran mekanlar oluşturulmuştur. Oyun parkının gölgelenmesi, geniş taçlı *Ginkgo biloba* (Mabet Ağacı) ağaçları ile sağlanmıştır (Şekil 10).

Şekil 10: Çocuk oyun alanı

Alanın sınırında bisiklet yolu ve koşu yolu çepeçevre yer almaktadır. Bu sayede bisiklet yolu ve koşu parkurlarının bölgede yaygınlaşmasına katkıda bulunulması amaçlanmıştır. İzmir'de 1950 yıllarının başlarında oluşturulan *Morus platanifolia* (Çınar Yapraklı Dut) allelerine atfen, bu yolların kenarlarına da *Morus platanifolia fruitless* (Meyvesiz Çınar Yapraklı Dut) dikilerek gölgeli bir yol oluşturulması amaçlanmıştır (Şekil 11).

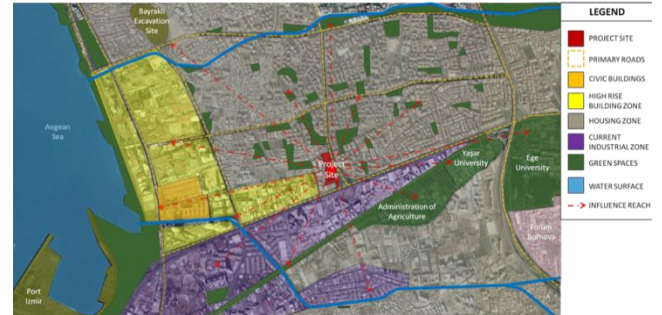
Şekil 11: Yürüyüş ve koşu yolu

3.4. Projenin Kente Katkıları ve Etki Alanları

Geçmiş ile gelecek ilişkisinin yenilikçi bir yaklaşımla kurulmaya çalışıldığı, su ögesinin farklı ortamlarda ve işlevlerle kullanıldığı projede, İzmir'in dışa açık yaşamının teşvik edilmesi amaçlanmıştır. İklim koşulları göz önünde tutularak, kullanıcıların su ile değişen şekillerde ilişki kurmasına olanak sağlayan çalışma, suyun yönlendiriciliğinde birbirini izleyen mekansal kurgulamaya dayanmaktadır. Su ile iç içe olma durumu ve büyük ağaçların getirilmesi ile biyoklimatik konforun artırılması hedeflenmiştir (Kaplan 2017).

4. Tartışma ve Sonuç

Kamusal mekanlara olan gereksinim gün geçtikçe artmaktadır. Kentlerin yaşam kalitesini artırma kaygısıyla, günlük yaşamı tarihi dokuya ve doğal karakteristiklere ekleme, yayalaştırma ve merkezi bölümlerde kamusal yaşamı canlandırma programları gündeme gelmektedir. İzmir'de özellikle devam etmekte olan kıyı projesi üzerinden fiziki dokunun, ulaşımın ve kamusal yaşamın bütünlük olarak ele alınması büyük değer taşımaktadır. Bu bağlamda kentin iç kesiminde kalan ve ulaşım bağlantıları güçlü olan yeni nesil park anlayışı ile oluşturulan İzmir Park; bölgenin fiziki dokusunu, sosyo-ekonomik yapısını ve kamusal yaşamını dönüştürebilecek potansiyelindedir. Bu transformasyonu yönlendirmesi beklenen bir durumdur (Kaplan 2017). Alanın beklenen etki alanı (Şekil 12).

Şekil 12: Parkın etki alanı

Proje tasarım ve yönetiminin Peyzaj Mimarlığı tasarım ekibine verilmiş olması, Peyzaj Mimarının disiplinler arası proje yönetiminin gerçekteŐirmesi (statik, elektrik, mekanik), işverenin ne istediğinin ifade ederek proje ekibini özgür bırakması, projenin başarılı bir Şekilde tamamlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Kentsel mekanın, kendini üreten toplumun bir yansıması olduğu, konu ile ilgili herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Toplumun taşıdığı tüm maddi ve manevi kodlar, kentsel mekanda karŐılıđını bulur. Kentsel dış mekanın kamusal mekana ayrılan bölümü de, bu alanları kamu adına biçimlendiren (merkezi ya da yerel) iktidarın eli ile oluşturulur. Kamusal dış mekanın oluşumu, kendini oluşturan iktidarın oluşum ve meŐruiyet kazanma sürecinden başlayarak, iktidarın kaynağı, ideolojisi ve toplumu ne yönde biçimlendirmek istediği gibi iktidar özellikleri ile ilintili sosyokültürel bir süreçtir. Bu bağlamda kentsel kamusal dış mekan, iktidarın halkla, dolayısıyla halkın iktidarla ve halkın oluşturan bireylerin birbirleri ile olan sosyal ve siyasal ilişkilerinin biçimlendiği ve bu ilişkilerin aracı olan iletilerin taşıdığı sosyal veya siyasal ortamdır (Tırlı 2012), tıpkı İzmir Park örneğinde olduğu gibi.

Kentin aydın ve özgürlükçü yönünü ortaya koyan parkın daha tasarım süreci başında adı İzmir Park olarak belirlenmiŐken, açılıŐa birkaç gün kala parkımızın yanında bulunan toplumun hak ve hukukun üstünlüğünün savunulduğu adliye binasının önünde, görevi başında terör saldırısına kurban giden polis memurunun anısına Fethi Sekin isminin verilmesi manidar olmuştur.

KAYNAKÇA

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu

Kaplan, A. 2017. İzmir'de Kamusal Ortam Odaklı Kentsel Transformasyon Olgusu. İzmir'de Kent, Mimarlık ve Kamusallık, Derleyenler: İ.T. Doğrusoy ve S.E. Kılıç, Yalın Yayıncılık, İstanbul, 81-88.

Tırlı, A. 2012 Koruma ve Peyzaj Mimarlığı 2. Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları 2013/1 Ankara,166.

Kardelen Peyzaj Planlama İnŐ. San. Tic. ve Ltd. Şti 'nin Firma ArŐivi

Sorumlu Yazar : Nuran ALTUN
e-mail:info@kardelenpeyzaj.com.tr

PAND

